

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กัณฐก กิตติภูมิชัย. บทบาทของคณะกรรมการกับการบริหารราชการไทย. ศูนย์ศึกษา 7 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2524): 61 – 63, อ้างถึงใน พรพนเพ็ญ นิลนนท์. การศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และวัฒนธรรมจังหวัด เขตการศึกษา 11. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- กิติมา ปริดีดิติก. ทฤษฎีบริหารองค์การ. กรุงเทพฯ: ธนะการพิมพ์, 2529.
- แก้ว แห้วสันตติ. สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เขตพระนคร. สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2545.
- คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการโครงการเกาะรัตนโกสินทร์ ครั้งที่ 1/2521. 16 สิงหาคม 2521.
- คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ ครั้งที่ 3/2522. 2 เมษายน 2522.
- คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ ครั้งที่ 4/2522. 6 สิงหาคม 2522.
- คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ ครั้งที่ 7/2527. 7 ธันวาคม 2527.
- คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ ครั้งที่ 1/2534. 9 พฤษภาคม 2533.
- คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ ครั้งที่ 2/2533. 13 กรกฎาคม 2533.
- คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ ครั้งที่ 1/2534. 9 พฤษภาคม 2534.
- คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ ครั้งที่ 1/2535. 19 มีนาคม 2535.
- จตุพร เสือวรรณศรี. ผู้อำนวยการกองจัดรูปที่ดินและปรับปรุงฟื้นฟูเมือง สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร. สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2545.
- ชฎาทิพ ทองเนตร. ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านวางแผนการใช้ที่ราชพัสดุ กลุ่มวางแผนและพัฒนาที่ราชพัสดุ กรมธนารักษ์. สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 2545.

ชูวิทย์ สุจฉายา. รองศาสตราจารย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. สัมภาษณ์,
14 กุมภาพันธ์ 2545.

ชินครอน กรุ๊ป จำกัด, บริษัท. รายงานการติดตาม ตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน และ
ประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐและเอกชนในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์
ครั้งที่ 4 (ประจำปี พ.ศ. 2543) เสนอต่อ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม.

ชินครอนกรุ๊ป จำกัด, บริษัท. แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ เสนอต่อ
สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: พิมพ์พรณการพิมพ์, 2540.

ดุษฎี ทายตะคุ. วิวัฒนาการกรุงรัตนโกสินทร์: การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางการใช้ที่ดินใน
อนาคต. รายงานผลการวิจัยทุนวิจัยงบประมาณแผ่นดิน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
ตีพิมพ์ลงในคู่มือเมืองกำแพงเมืองยุคนิตละ 15 ล้าน แล้วเสร็จปลายปี. สยามโพสต์ (11 มกราคม
2539): 12.

ทิพย์ชนก รัตโนสถ. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สัมภาษณ์,
21 กุมภาพันธ์ 2545.

ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร: การศึกษาการจัดการแผนใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ:
ไทยวัฒนาพานิช, 2533.

นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการโครงการกรุง
รัตนโกสินทร์ ครั้งที่ 3/2541. 23 เมษายน 2541.

นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการโครงการกรุง
รัตนโกสินทร์ ครั้งที่ 1/2536. 1 เมษายน 2536.

นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการโครงการกรุง
รัตนโกสินทร์ ครั้งที่ 3/2536. 13 สิงหาคม 2536.

นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการโครงการกรุง
รัตนโกสินทร์ ครั้งที่ 2/2538. 20 มิถุนายน 2538.

นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการโครงการกรุง
รัตนโกสินทร์ ครั้งที่ 3/2540. 5 มิถุนายน 2540.

นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการโครงการกรุง
รัตนโกสินทร์ ครั้งที่ 4/2540. 10 กรกฎาคม 2540.

นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการโครงการกรุง
รัตนโกสินทร์ ครั้งที่ 6/2540. 17 ตุลาคม 2540.

นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการโครงการกรุง
รัตนโกสินทร์ ครั้งที่ 1/2541. 23 มีนาคม 2541.

- นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ ครั้งที่ 3/2541. 23 เมษายน 2541.
- นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ ครั้งที่ 5/2540. 29 สิงหาคม 2542.
- นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ครั้งที่ 1/2542," 18 มีนาคม 2542.
- นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. รายงานการประชุมคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ครั้งที่ 3/2542. 29 กันยายน 2542.
- นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า (คณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์เดิม). [2544]. (อัดสำเนา)
- นันทวัฒน์ บรรณานันท์. บริการสาธารณะในระบบกฎหมายปกครองฝรั่งเศส. กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2541.
- นิตยา เงินประเสริฐศรี. ทฤษฎีองค์การ: แนวทางการศึกษาเชิงบูรณาการ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2542.
- แฉ่งน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว. และคณะ. องค์ประกอบทางกายภาพ กรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- บรรณโคภิชฐ์ เมฆวิชัย. รองศาสตราจารย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์, 20 กุมภาพันธ์ 2545.
- ปฐมฤกษ์ เกตุทัต. อาจารย์ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2545.
- ประสงค์ เอี่ยมอนันต์. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า. สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 2545.
- ประสงค์ เอี่ยมอนันต์. การพัฒนาในเขตเมืองเก่า. นิตยสารศิลปากร 40 ฉบับที่ 3 (2540): 62 – 77.
- ปิติ กุลศิริโรรัตน์. ผู้ประสานงานเครือข่ายรักษามรดกวัฒนธรรมทำพระจันทร์ และประชาคมเกาะรัตนโกสินทร์. สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2545.
- ผุสดี สัตยมานะ. การบริหารรัฐกิจ. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2521.
- พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. นักโบราณคดี 10 ชช. กรมศิลปากร. สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2545.
- พีรพล เหมรัตน์. รองประธานกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนริมคลองโอ่งอ่าง และคณะทำงานชุมชนป้อมมหากาฬ. สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2545.
- รัชดา ธราภาค. ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ. สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2545.

- วรวิทย์ วรปัญญาภิจ. ผู้อำนวยการส่วนประสานนโยบายการคลังท้องถิ่นและสถาบัน สำนัก
ประสานการพัฒนาชนบทและเมือง 2 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ. สัมภาษณ์, 18 กุมภาพันธ์ 2545.
- วันชัย มีชาติ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์, 27
กุมภาพันธ์ 2545.
- ศิริพร นันตา. หัวหน้าฝ่ายคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. สัมภาษณ์, 13
กุมภาพันธ์ 2545.
- ศิลปากร, กรม. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. จดหมายเหตุการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ:
สหประชาชาติ, 2525.
- ศุภชัย ยาวะประภาษ. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารการพัฒนาและโครงการพัฒนา. ใน
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารรัฐกิจเปรียบเทียบ
และการบริหารการพัฒนา หน่วยที่ 8-15. หน้า 470 – 471. นนทบุรี: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2531.
- สมยศ นาวิการ. การบริหาร. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า, 2536.
- สำนักงานความร่วมมือเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย (DANCED) และ กระทรวง
วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. รายงานด้านเทคนิคฉบับที่ 11: การก่อตั้ง
สถาบันเพื่อปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการจัดการทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา, 2540.
- สิทธิพร ภิรมย์รัตน์. กฎหมายและการบริหารผังเมืองของท้องถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. อย่าถม อย่าทำลาย กำแพงเมืองกรุงธนบุรี. ข่าวสด (17 กุมภาพันธ์ 2540): 31.
- สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ ออยุธยา. 70 ปีแห่งการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรม. หน้าจั่ว ฉบับที่ 12
(ปีการศึกษา 2635-2537): 30-48.
- สุวิญ รัชมิภูติ. ที่ปรึกษาสมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม. สัมภาษณ์, 22 กุมภาพันธ์
2545.
- เสถียร เหลืองอร่าม. การวางนโยบายและกระบวนการวางแผน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, 2522.
- อนันต์ เกตุวงศ์. หลักและเทคนิคการวางแผน. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2541.
- อนันต์ชัย เตชะพิทักษ์ศาสตร์. สมาชิกสภาเขตพระนคร. สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2545.

อุทิศ เลิศวณิชนันท์. วิศวกรรมโยธา 6 ว. ฝ่ายโยธา สำนักงานเขตพระนคร. สัมภาษณ์, 14 กุมภาพันธ์ 2545.

ภาษาอังกฤษ

Anstey, E. Committee: How they work and how to work them. London: George Allen & Unwin, 1962.

Dobby, A. Conservation and Planning. London: Hutchinson, 1978.

Evan, W. M. Organization Theory: Research and Design. New York: Macmillan, 1993.

Ford, R. C. and Heaton, C. P. Principles of Management: a Decision-Making Approach. Reston, VA: Reston Publishing, 1980.

ICOMOS Charter on the Conservation of Historic Towns and Urban Areas [Online]. 1996. Available from: http://www.icomos.org/docs/towns_charter.html [2002, March 1]

James, P. L. Organization Effectiveness. Hoomwood, IL: Richard D. Irwin, Inc., 1968.

Maier, N. Asset and Liabilities in Group Problem Solving. Psychological Review 74 (July 1967): 239 – 249.

Patya Saihoo. Social Cultural, Political, and Economic Factors in the Preservation of Living Ancient City in Thailand. Country Report of Thailand presented in UNESCO-SPAFA Workshop on the Principles and Methods of Preservation Applicable to the Ancient Cities of Asia, Chiang Mai, Thailand, 6 – 12 November 1988.

Pregil, P. and Volkman, N. Landscape in History: Design and Planning in the Western Tradition. New York: Van Nostrand Reinhold, 1993.

Ross, M. Planning and the Heritage. 2 nd ed. London: E & FN Spon, 1996.

Tanghe, J., Vlaeminck, S., and Berghoef, J. Living Cities: A Case for Urbanism and Guidelines for Re-urbanization. Oxford: Pergamon Press, 1984.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

แนวนโยบายและมาตรการการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์

วัตถุประสงค์และแนวนโยบายที่คณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ยึดถือเป็นหลักในการดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์มาโดยตลอดระยะเวลากว่า 20 ปีที่ผ่านมาคือ การส่งเสริมให้มีพื้นที่โล่งสีเขียว การอนุรักษ์โบราณสถานและสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม และการลดความหนาแน่นแออัดของอาคารสถานที่และการจราจร นโยบายนี้ได้นำไปสู่การกำหนดมาตรการควบคุมการก่อสร้างและกิจกรรมต่าง ๆ ในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ที่สำคัญ ได้แก่

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2521 เรื่องมาตรการชั่วคราวในการควบคุมการก่อสร้างอาคารของภาครัฐบาลในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเห็นชอบให้หน่วยราชการต่าง ๆ ซึ่งมีการดำเนินการก่อสร้างภายในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ ส่งแบบแปลนมาให้คณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์พิจารณาและชี้แจงให้ทราบถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2524 เรื่องแนวนโยบายการใช้ที่ดินบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นในและการกำหนดนโยบายการใช้ที่ดินบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งธนบุรี โดยเห็นชอบในข้อเสนอของคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน ควรห้ามมิให้มีการประกอบอุตสาหกรรม สำหรับการตัดถกรรมและโรงงานทุกชนิดที่อาจก่อให้เกิดอันตรายด้านอัคคีภัยและมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ไม่ควรอนุญาตให้อยู่ในบริเวณนี้
2. การพาณิชยกรรมในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน จะต้องอยู่ในจำนวนจำกัดเพียงเพื่อที่จะบริการชุมชนในบริเวณดังกล่าวเท่านั้น
3. ห้ามมิให้มีการก่อสร้างอาคารที่อยู่อาศัยทุกประเภท ทั้งในภาคของรัฐและภาคของเอกชน
4. อาคารเดิมที่มีอยู่แล้วในสมัยรัชกาลที่ 5 ขึ้นไป ให้ปรับปรุงได้ในสภาพเดิม ถ้าจะรื้อสร้างใหม่ ให้สร้างได้ในรูปลักษณะเดิมและความสูงเท่าเดิม ส่วนอาคารที่จะปลูกสร้างขึ้นมาใหม่ ให้สร้างให้มีความสูงได้ไม่เกินอาคารในสมัยรัชกาลที่ 5 ขึ้นไป และไม่สูงเกิน 16.00 เมตร และให้กำหนดอัตราส่วนของพื้นที่ของอาคารต่อพื้นที่ดินซึ่งอาคารนั้นตั้งอยู่และกำหนดที่ว่าง โดยให้มีที่ว่างไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของพื้นที่ดิน โดยบังคับให้เป็นพื้นที่สีเขียวไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของที่ว่าง

5. ให้มีการควบคุมและการจัดระเบียบอาคารริมน้ำ รวมทั้งท่าเทียบเรือและที่จอดเรือ
6. ให้จัดระบบการจราจรเสียใหม่ เพื่อลดความหนาแน่นของการจราจร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บริเวณอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และส่งเสริมให้มีการจัดถนนบางสายเป็นทางเดิน
7. ให้มีการควบคุมและจัดระเบียบป้ายโฆษณาทุกชนิดในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน
8. ให้มีการป้องกันและควบคุมสิ่งที่จะทำลายทัศนียภาพของสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการรักษาบรรยากาศในบริเวณนี้ให้มีความสะอาดและความสงบ
9. ส่งเสริมให้มีบริเวณที่ว่างและร่มรื่น โดยเฉพาะบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา
10. ส่งเสริมให้มีการดูแลรักษาอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม
11. ส่งเสริมให้มีการจัดการใช้ที่ดินสำหรับกิจกรรมซึ่งสนับสนุนวัฒนธรรมและประเพณีไทย

เนื่องด้วยที่ดิน ท่าเทียบเรือ และที่จอดเรือริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งธนบุรี ตรงข้ามบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน ซึ่งอยู่นอกเขตโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ แต่เป็นบริเวณที่มีความสำคัญและมีผลกระทบต่อการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและทัศนียภาพของบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นในเป็นอย่างยิ่ง จึงเห็นสมควรให้กรุงเทพมหานครและกรมเจ้าท่าดำเนินการออกมาตรการตามกฎหมายที่มีอยู่ควบคุมการก่อสร้างและการจัดระเบียบอาคารริมน้ำให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมต่อไป

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2528 เรื่องมติคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์เกี่ยวกับมาตรการชั่วคราวในการก่อสร้างอาคารของภาคีรัฐบาลในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ เห็นชอบให้หน่วยราชการตามมติเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2521 หมายถึงถึงรัฐวิสาหกิจและหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ ด้วย

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2532 เรื่อง การก่อสร้างอาคารภายในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเห็นชอบในหลักการว่า การก่อสร้างอาคารภายในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อมีเหตุผลพิเศษตามกฎหมายกระทรวง ฉบับที่ 14 (พ.ศ.2529) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ให้ส่งเรื่องให้คณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์พิจารณาเสนอความเห็นประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีทุกครั้ง และให้ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจถือปฏิบัติต่อไป

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2536 เรื่อง การพิจารณาผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการก่อสร้างอาคารภายในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ มีมติ 1) ให้คงกฎกระทรวง ฉบับที่ 14 (พ.ศ. 2529) ไว้ตามเดิม และหากกระทรวง ทบวง ไต จะขอยกเว้นหรือผ่อนผันกฎกระทรวงดังกล่าวในการก่อสร้างอาคารของรัฐ ให้กระทรวง ทบวง กรม นั้น ส่งเรื่องให้คณะ

กรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์พิจารณาเสนอความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีด้วย 2) พื้นที่ในเขตโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งมีขนาด 4.1 ตารางกิโลเมตร เป็นบริเวณที่สวยงามและมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในด้านโบราณคดี ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ และศูนย์บริหารราชการของประเทศ ซึ่งควรจะต้องอนุรักษ์และพัฒนา จึงมอบให้คณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์รับไปพิจารณาในภาพรวมของพื้นที่ทั้งหมดเพื่อลดความหนาแน่นแออัด โดยให้มีพื้นที่เพื่อสาธารณประโยชน์มากขึ้น แล้วเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2541 เรื่องมาตรการในการควบคุมการก่อสร้างอาคารของภาครัฐบาล รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานของรัฐอย่างอื่นที่อาจพืงมีในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ เห็นชอบให้หน่วยราชการต่าง ๆ รวมทั้งรัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานของรัฐอย่างอื่นที่อาจพืงมีที่จะดำเนินการก่อสร้างภายในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ ส่งเรื่องและแบบแปลนให้คณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ เพื่อพิจารณาให้ความเห็นถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และเมื่อได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการฯ แล้ว จึงให้เสนอสำนักงบประมาณเพื่อขอจัดตั้งงบประมาณต่อไป ทั้งนี้ให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานของรัฐ ถือปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรีในเรื่องนี้อย่างเคร่งครัด

ภาคผนวก ข.

ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1. ท่านรู้สึกพอใจกับผลการดำเนินงานในการอนุรักษ์และพัฒนากุ้งรัตนโกสินทร์ ในช่วงเวลา 20 ปีที่ผ่านมาหรือไม่ (พอใจ เฉย ๆ ไม่พอใจ) ท่านคาดหวังที่จะเห็นผลการดำเนินงานเป็นอย่างไรบ้าง
2. ท่านคิดว่าคณะกรรมการโครงการกุ้งรัตนโกสินทร์ ควรมีบทบาท/ภารกิจอย่างไรบ้าง (ควรมีการเพิ่มหรือลดบทบาท/ภารกิจของคณะกรรมการฯ อย่างไรบ้าง)
3. ท่านคิดว่าควรจัดโครงสร้างและองค์ประกอบขององค์กรอย่างไร เพื่อให้สามารถดำเนินการตามบทบาท/ภารกิจที่ควรดำเนินการ ได้อย่างประสบความสำเร็จ
 - 3.1 บทบาท/ภารกิจแต่ละข้อ ควรมีการจัดโครงสร้างองค์กร เหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร
 - 3.2 ควรมีการจัดโครงสร้างองค์กรอย่างไร (มีสายการบังคับบัญชา และสายการประสานงานอย่างไร)
 - 3.3 องค์ประกอบของคณะกรรมการฯ ควรประกอบด้วยฝ่ายใดบ้าง ก. เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหน่วยงานใดบ้าง ข. นักวิชาการสาขาใดบ้าง ค. ผู้แทนประชาชนและองค์กรเอกชนใดบ้าง
 - 3.4 จากข้อ 3.3 จำนวนและสัดส่วนของคณะกรรมการฯ ควรเป็นอย่างไร
 - 3.5 ลักษณะโครงสร้างและองค์ประกอบของคณะกรรมการฯ อย่างไร ที่เป็นอุปสรรคและปัญหาในการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนากุ้งรัตนโกสินทร์
4. ท่านคิดว่าควรมีการกำหนด/ปรับปรุงเครื่องมือหรือกลไกการบริหารงานอย่างไร เพื่อให้จะทำให้สามารถดำเนินการตามบทบาท/ภารกิจที่ควรดำเนินการ และตามโครงสร้างและองค์ประกอบที่จัดตั้งขึ้น ได้อย่างประสบความสำเร็จ

4.1 ท่านคิดว่า ควรมีการควบคุมอิสระในการก่อสร้างอาคารของหน่วยงานของรัฐหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด (ควรให้ใครเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุม และควรยกเลิกกฎหมายที่ยกเว้น หน่วยงานของรัฐไม่ต้องดำเนินการขออนุญาตก่อสร้างอาคารหรือไม่)

4.2 ท่านคิดว่า ควรกำหนดให้คณะกรรมการฯ สามารถจัดสรรงบประมาณให้แก่หน่วยงานที่รับผิดชอบได้เองหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด

4.3 ท่านคิดว่า ควรจะกำหนดให้คณะกรรมการฯ มีบุคลากรหรือสำนักงานบริหารหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด

4.4 ท่านคิดว่า ควรจะมีวิธีการ/มาตรการอย่างไร เพื่อให้สามารถวางแผนแม่บทที่เป็นที่ยอมรับของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมากที่สุด และสามารถบังคับใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

5. ท่านคิดว่า คณะกรรมการฯ ควรใช้อำนาจหน้าที่ในการวางนโยบายและแผนการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าอื่น ๆ ด้วย หรือไม่ เพราะเหตุใด (พิจารณาจากโครงสร้างใหม่ของคณะกรรมการฯ ที่ท่านเสนอมา)เพราะเหตุใด

6. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ อื่น ๆ

ภาคผนวก ค.

รายงานผลการสำรวจแนวความคิดของผู้ที่เกี่ยวข้อง

1. แนวความคิดของกลุ่มข้าราชการ จากการสัมภาษณ์ข้าราชการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 6 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละคนมีแนวความคิดดังรายละเอียดต่อไปนี้

ข้าราชการกรมศิลปากร¹

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นว่า ในการอนุรักษ์และพัฒนาเมือง ปัญหาสำคัญที่ต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วนคือการประสานการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานของภาครัฐ จึงจำเป็นต้องมีหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งขึ้นมาทำหน้าที่นี้ เมื่อมีคณะกรรมการฯ มาทำหน้าที่ก็น่าจะดีขึ้น แต่คณะกรรมการฯ กลับไม่มีความชัดเจนในอำนาจหน้าที่ ทำหน้าที่เกินขอบเขตอำนาจหน้าที่ จึงทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานเกิดขึ้น

ด้านบทบาท/ภารกิจ มีความเห็นว่า คณะกรรมการฯ ควรทำหน้าที่ควบคุมและประสานงานการก่อสร้างของหน่วยงานของรัฐ และเห็นด้วยที่คณะกรรมการฯ มีอำนาจหน้าที่ดูแลเมืองเก่าทั่วประเทศ เพราะกรมศิลปากรเองก็ไม่อาจดูแลได้เพียงพอ คณะกรรมการฯ ควรจะต้องมีบทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์กับเจ้าหน้าที่ของท้องถิ่นด้วย นอกจากนี้ คณะกรรมการฯ ควรจะต้องเร่งสร้างมาตรฐาน/เกณฑ์การพิจารณาด้วย ที่ผ่านมา มีความเห็นว่า คณะกรรมการฯ ไม่ค่อยมีเกณฑ์ในการพิจารณาเท่าที่ควร เช่น โครงการที่อ้างสถาบันชั้นสูงก็มักจะอนุญาตให้สร้างได้ทั้ง ๆ ที่ไม่ค่อยมีประโยชน์ใช้สอย หรือบางครั้งโครงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเล็ก ๆ วงเงินงบประมาณไม่เท่าไรก็ไม่อนุญาตหรือมีมติให้ไปศึกษาวิจัยความไปได้ซึ่งไม่จำเป็น

คณะกรรมการฯ หรือสำนักงานเลขานุการ ไม่ควรมีหน้าที่ในการไปว่าจ้างที่ปรึกษาจัดทำแผนแม่บท/แผนปฏิบัติการ ซึ่งจะเป็นการทำหน้าที่ซ้ำซ้อนกับองค์กรส่วนท้องถิ่นซึ่งทำหน้าที่นี้อยู่แล้ว เมื่อความคิดเห็นไม่ตรงกันก็จะเกิดเป็นความขัดแย้ง และทำให้คณะกรรมการฯ ต้องเสียเวลาไปกับการพิจารณาจัดทำแผนปฏิบัติการมาก ภารกิจที่ควรเป็นหลักจึงหย่อนประสิทธิภาพ คณะกรรมการฯ ควรมอบให้ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการจัดทำแผน แล้วนำมาช่วยกันพิจารณาร่วมกันในคณะกรรมการฯ คณะกรรมการฯ ควรจะไปจัดการในพื้นที่ เฉพาะพื้นที่ที่องค์กรส่วนท้องถิ่นยังไม่มีความพร้อม และไม่ควรรไปทำหน้าที่ซ้ำซ้อนกับหน่วยงานที่มีอยู่แล้ว

¹สัมภาษณ์ พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, นักโบราณคดี 10 ชช. กรมศิลปากร, 18 กุมภาพันธ์ 2545.

ด้านโครงสร้างและองค์ประกอบ มีความเห็นว่า กรรมการไม่ควรมีจำนวนมากเกินไปทั้งในระดับคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ ควรจะประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ (ควรใช้ความเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมากกว่าความเป็นนักวิชาการ) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจริง ๆ เท่านั้น และควรมีองค์กรส่วนท้องถิ่นร่วมอยู่ด้วย ส่วนองค์กรชุมชนที่มีผลกระทบจากการอนุรักษ์นั้น ควรจะพิจารณาก่อนว่าเป็นชุมชนที่มีบทบาทในการดำรงรักษาโบราณสถานมาตั้งแต่อดีตจริงหรือไม่ หรือว่าเป็นชุมชนที่คอยเบียดเบียนให้โบราณสถานเสียคุณค่ามาโดยตลอด ถ้าเป็นกรณีแรก จะไปไล่หรือเขาไม่ได้ ควรต้องให้เขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย แต่หากไม่ใช่ก็ไม่ควรมาอ้างสิทธิหรือความชอบธรรม

อันที่จริงโครงสร้างและองค์ประกอบของคณะกรรมการฯ ปัจจุบันก็พอใช้ได้ โครงสร้างและองค์ประกอบไม่ใช่ปัญหาสำคัญ สัดส่วนองค์ประกอบของคณะกรรมการไม่จำเป็นต้องกำหนด เพราะหากว่าทั้งหมดมีเป้าหมายเดียวกัน แม่วิธีคิดต่างกันก็ยอมหาทางยอมรับกันได้ด้วยเหตุและผล เรื่องทางวิชาการต้องหาข้อสรุปร่วมกันได้ แต่ที่ยังหาข้อสรุปไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องของอัตตาเป็นเรื่องของบุคคลมากกว่า ในประเทศไทยเวลาการดำเนินงานมีปัญหา มักจะอ้างว่าต้องปฏิรูปโครงสร้างองค์กร แต่ไม่ยอมรับความจริงว่าปัญหาอยู่ที่ตัวบุคคล พอไปปรับที่โครงสร้าง ตัวบุคคลซึ่งเป็นต้นเหตุก็รอดตัวไป ปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไขจริง ๆ การแก้ไขเรื่องบุคคลต้องพยายามรู้เท่าทันคน ต้องใช้เวลาเป็นตัวช่วย ปัจจุบันก็เห็นลู่ทางที่ดี เมื่อคนในระดับล่างจริง ๆ เริ่มก่อตัวเป็นองค์กรขึ้นมาช่วยกันคิด ไม่เห็นด้วยที่จะให้การกำหนดนโยบายอยู่ในวงของนักวิชาการอย่างเดียว ต้องดูด้วยว่านักวิชาการมีผลประโยชน์แอบแฝงมาด้วยหรือไม่ ในการรื้อถอนอาคารหรือชุมชนเพื่ออนุรักษ์โบราณสถาน หากมีการก่อสร้างอาคารขึ้นใหม่ ก็อาจสงสัยไว้ก่อนว่ามีผลประโยชน์แอบแฝงหรือไม่

ในการประชุม ตัวแทนของหน่วยงานมักไม่มีอำนาจเต็มในการตัดสินใจ จริง ๆ แล้วควรจะตั้งปรึกษาผู้บริหารหน่วยงานมาก่อนประชุม แต่ในทางปฏิบัติบางครั้งก็ไม่ทัน ซึ่งบางครั้งผู้ไปประชุมก็มีความคิดเห็นต่างกันไปจากผู้บริหาร ทำให้เมื่อมีมติของคณะกรรมการฯ แล้วเกิดความขัดแย้งกับความคิดเห็นของผู้บริหารหน่วยงาน ในกรณีนี้ต้องดูว่าจริง ๆ แล้วอำนาจหน้าที่ควรเป็นของใครด้วย กรณีอาคารโรงพิมพ์คุรุสภา จะมาอ้างว่ากรมศิลปากรมีส่วนร่วมเป็นกรรมการด้วยแล้วไม่ยอมทำตามมติคณะกรรมการฯ ไม่ถูกต้อง เพราะอธิบดีกรมศิลปากรก็มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเช่นกัน หากคณะกรรมการฯ ต้องการให้กรมศิลปากรถอนการขึ้นทะเบียนโบราณสถานก็สามารถทำได้ โดยการเสนอต่อคณะรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งก็เป็นรองประธานกรรมการ เพื่อพิจารณาสั่งการมาตามสายบังคับบัญชาที่มีอยู่

ด้านเครื่องมือในการดำเนินการของคณะกรรมการฯ ควรจะต้องมอบอำนาจให้คณะกรรมการฯ บ้าง เช่น ให้อำนาจในการขอเอกสารจากหน่วยงานต่าง ๆ มาเก็บรวบรวมไว้ การอาศัยมติคณะรัฐมนตรีก็น่าจะเพียงพอแล้ว

ด้านหน่วยงานสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการฯ มีความเห็นว่า ตั้งอยู่ที่สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมเหมาะสมดีแล้ว ฝ่ายเลขานุการควรทำหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลให้คณะกรรมการฯ และประสานงาน ควรเร่งที่จะรวบรวมข้อมูลให้ได้ตั้งแต่บัดนี้ หากหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ส่งมาให้ก็ต้องเร่งไปเอามา หากสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมสามารถรวบรวมข้อมูลอยู่ในมือได้ ในการปฏิบัติ กรมศิลปากรหรือกรุงเทพมหานครก็จะได้ประสานงานขอข้อมูลได้ในด้านอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ ไม่ใช่ประเด็นสำคัญ หากต้องการขยายอัตรากำลัง ควรต้องมองในแง่ นโยบายด้านการกระจายอำนาจด้วย

ด้านกฎหมาย มีความเห็นว่า ควรจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายว่าด้วยโบราณสถาน โบราณวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ได้แก่ ควรมีการแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบไปให้หน่วยงานท้องถิ่นช่วยดูแลโบราณสถานในระดับท้องถิ่น แม้กรมศิลปากรมีอำนาจใช้ดุลพินิจมาก แต่ถ้าให้อำนาจขึ้นทะเบียนเสียหมด ในทางปฏิบัติทำไม่ได้ เพราะจะซ่อมแซมอะไรก็ต้องมาขออนุญาต ทำให้กลายเป็นภาระให้แก่กรมศิลปากรมาก อีกประเด็นหนึ่ง คือ ในกรณีการขึ้นทะเบียนโบราณสถานในบริเวณกว้าง เช่น แนวคูเมืองกำแพงเมืองที่มีประชาชนอาศัยอยู่จำนวนมาก ควรจะกำหนดให้กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนโดยแจ้งแก่องค์กรสวนท้องถิ่น ไม่ใช่ให้กรมศิลปากรแจ้งแก่เอกชนแต่ละราย เพราะเป็นมอบอำนาจให้ท้องถิ่นไปตัดสินใจอีกชั้นว่าจะขึ้นทะเบียนหรือไม่ และน่าจะดำเนินการได้ดีกว่า

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นเพิ่มเติมว่า รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์มากขึ้นกว่านี้ ทั้งนี้บทบาทของประธานกรรมการมีความสำคัญมาก เพราะถ้ารัฐบาลมอบหมายรัฐมนตรีที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์มาเป็นประธานกรรมการ ก็จะเอื้อต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการฯ มาก

ข้าราชการกรมธนารักษ์²

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความพอใจต่อการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ที่ผ่านมา เพราะมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น ทำให้พื้นที่มีความสวยงาม และเป็นไปตามแนวทางที่วางไว้

² สัมภาษณ์ ขภาทิพ ทองเนตร, ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านวางแผนการใช้ที่ราชพัสดุ กลุ่มวางแผนและพัฒนาที่ราชพัสดุ กรมธนารักษ์, 15 กุมภาพันธ์ 2545.

แต่การดำเนินการที่ล่าช้าเป็นเพราะมีอุปสรรคภายนอก ได้แก่ การให้ความร่วมมือจากประชาชน และงบประมาณ จะกล่าวโทษคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่าฝ่ายเดียวไม่ได้ ความขัดแย้งที่ปรากฏเป็นปัญหาของสวนราชการ ไม่ใช่ปัญหาของคณะกรรมการฯ เพราะคณะกรรมการฯ ไม่เคยเปลี่ยนมติ

ด้านบทบาท/ภารกิจของคณะกรรมการฯ มีความเห็นว่า ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเหมาะสมดีแล้ว รวมทั้งหน้าที่ความรับผิดชอบในการดูแลเมืองเก่าอื่น ๆ ด้วย เพราะควรมีจุดศูนย์กลางในการกำหนดนโยบายการอนุรักษ์เมือง

ด้านโครงสร้างและองค์ประกอบ มีความเห็นว่า จากที่เคยสัมผัส ไม่รู้สึกว่างค์ประกอบเดิมของคณะกรรมการฯ มีปัญหา องค์ประกอบทั้งในด้านจำนวนและสัดส่วนของคณะกรรมการชุดใหญ่ที่เป็นอยู่มีความเหมาะสมและครอบคลุมเพียงพอแล้ว รวมทั้งการมีผู้อำนวยการสำนักงานประมาณและฝ่ายเลขานุการร่วมเป็นกรรมการด้วยก็สอดคล้องกับการจัดตั้งคณะกรรมการฯ โดยทั่วไป แต่โครงสร้างภายในของคณะกรรมการฯ ควรแบ่งความรับผิดชอบเฉพาะด้านมากขึ้น โดยแต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานย่อยทำหน้าที่กำกับดูแลเฉพาะเรื่อง เฉพาะพื้นที่ หรือเฉพาะโครงการ ซึ่งจะทำให้เกิดการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบและดำเนินงานได้รวดเร็วขึ้น ทั้งยังสามารถดึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในระดับคณะทำงานย่อยได้ สำหรับผู้แทนประชาชน ควรเชิญมาร่วมพิจารณาเป็นการเฉพาะคราวหรือเฉพาะเรื่องในฐานะผู้ชี้แจง ไม่จำเป็นต้องเป็นกรรมการ เช่น ตัวแทนกลุ่มและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีในฐานะประธานกรรมการ ก็ถือเป็นผู้แทนของประชาชนในระดับหนึ่งแล้ว ประธานกรรมการเป็นตำแหน่งการเมือง จะช่วยเอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการในระดับชาติหลายอย่าง

ด้านเครื่องมือ/วิธีการที่จะทำให้นโยบายและแผนเกิดการผลในทางปฏิบัติ ควรจะมีการติดตามประเมินผลว่าประสบความสำเร็จหรือมีอุปสรรคและปัญหาอย่างไร แล้วรายงานผลการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคและเสนอแนวทางแก้ไขต่อรัฐบาลมากขึ้นกว่าเป็นอยู่ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนและหน่วยงานภายนอกเข้าใจการดำเนินงานของคณะกรรมการฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลงานที่มีชื่อเสียงชัดเจน เช่น การย้ายตลาดนัดสนามหลวง

ด้านหน่วยงานสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการฯ มีความเห็นว่า ตั้งอยู่ที่สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมเหมาะสมดีอยู่แล้ว แต่ความรับผิดชอบของฝ่ายเลขานุการ ควรเน้นในด้านการประชาสัมพันธ์ การติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายและแผนของคณะกรรมการฯ มากขึ้น เจ้าหน้าที่ควรจะมีอิสระและเวลาทำงานเพียงพอ ไม่ต้องพะวงกับงาน

ด้านอื่น ๆ ในฝ่าย ดังนั้น จึงน่าจะมีการยกฐานะฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการฯ ให้เป็นหน่วยงานในระดับเทียบเท่ากอง เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงานมากขึ้น

ด้านงบประมาณ มีความเห็นว่า ควรจะเป็นภาระหน้าที่ของรัฐบาลในการสนับสนุนการดำเนินการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์ สำหรับสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมมีขีดความสามารถในการหาเงินทุนจากภายนอก/จากต่างประเทศ ก็ควรมีส่วนช่วยด้วย

ด้านการควบคุมการก่อสร้างอาคารของหน่วยงานภาครัฐ มีความเห็นว่า จริง ๆ แล้ว ไม่ควรที่จะกำหนดให้ต้องมาขออนุญาตคณะกรรมการฯ เพราะหน่วยงานต้องขออนุมัติผ่านมาหลายขั้นตอนอยู่แล้ว รวมทั้งการขออนุมัติจากสำนักงบประมาณด้วย การที่คณะกรรมการฯ ต้องมาพิจารณาในเรื่องการก่อสร้างของหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งบางเป็นเรื่องเล็กน้อย ทำให้เสียเวลาดำเนินงานด้านอื่น อย่างไรก็ตาม ก็เห็นสมควรต้องมีการควบคุมแบบการก่อสร้างด้วย ซึ่งก็น่าจะมีการพิจารณาตั้งแต่สำนักงบประมาณแล้ว หน่วยงานของรัฐควรจะคำนึงถึงนโยบายในการออกแบบอาคารด้วย และก็เป็นเรื่องของรัฐบาลที่จะมากำกับดูแลให้ปฏิบัติตามนโยบาย ถ้ารัฐบาลไม่ทำตามนโยบายที่วางไว้เสียแล้ว ก็ไม่มีความเห็นว่าควรจะทำอย่างไร

ข้าราชการสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม³

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความพอใจต่อผลการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ เพราะคณะกรรมการฯ ได้มีการวางนโยบายที่เล็งเห็นถึงคุณค่าของการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และมีความชัดเจนกับนโยบายมาก แต่อุปสรรคสำคัญของการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์มาจากการขาดจิตสำนึกและความเข้าใจในการอนุรักษ์ของเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐและประชาชน

คณะกรรมการฯ ควรมีบทบาท/ภารกิจในการกำหนดนโยบายและประสานการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ ปัจจุบันไม่ได้มีอำนาจหน้าที่เข้าไปควบคุมดูแลประชาชน และไม่ควรมีอำนาจหน้าที่เช่นนั้น เพราะจะเป็นการซ้ำซ้อนกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีการรื้อถอนอาคารโรงพิมพ์คุรุสภา ไม่ใช่ปัญหาระหว่างคณะกรรมการฯ กับประชาชน เพราะถือว่าเป็นพื้นที่ของรัฐ ไม่ใช่ของประชาชน กฎหมายไม่ให้สิทธิประชาชนเข้าใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐโดยไม่เสียค่าเช่าที่ดิน ส่วนในการดูแลเมืองเก่าทั่วประเทศ มีความเห็นว่า จริง ๆ แล้ว ไม่ได้ต้องการให้รวมอยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฯ ชุดเดียวกัน แต่คณะกรรมการกฤษฎีกาเห็น

³ สัมภาษณ์ ศิริพร นันตา, หัวหน้าฝ่ายคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 13 กุมภาพันธ์ 2545.

สมควรให้รวมกัน อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการฯ สามารถแต่งตั้งคณะอนุกรรมการฯ โดยเฉพาะ เมืองได้ตามอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่แล้ว

ในด้านโครงสร้างและองค์ประกอบขององค์กร มีความเห็นว่า โครงสร้างและองค์ประกอบของคณะกรรมการฯ ในปัจจุบันค่อนข้างมีความสมบูรณ์แล้ว เพราะได้ครอบคลุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ทางวิชาการเพียงพอ ทั้งนี้ คณะกรรมการกฤษฎีกาก็ได้ช่วยพิจารณาองค์ประกอบของคณะกรรมการฯ ด้วยแล้ว โครงสร้างและองค์ประกอบของคณะกรรมการฯ ไม่น่าจะเป็นปัญหา ปัญหาที่น่าจะเกี่ยวกับตัวบุคคลมากกว่าที่จะไม่ยอมรับมติ ในส่วนของผู้แทนประชาชน มีความเห็นว่า เนื่องจากอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฯ เน้นเรื่องของการบริหารของรัฐ จึงไม่ได้เน้นให้ภาคเอกชนเข้ามาร่วม อย่างไรก็ตาม เห็นความสำคัญว่าควรจะมีภาคเอกชนร่วมในการกำหนดนโยบายของคณะกรรมการฯ ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวลาที่มีผลกระทบต่อประชาชน เช่น การย้ายตลาดนัดสนามหลวง การจัดทำแผนแม่บท เป็นต้น แต่ไม่มีความคิดเห็นว่าจะเป็นผู้แทนประชาชนในระดับใด ทั้งนี้เห็นว่าองค์ประกอบที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ก็มีองค์กรเอกชนร่วมเป็นกรรมการ และมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นผู้แทนประชาชน ร่วมเป็นกรรมการในระดับหนึ่งแล้ว

เครื่องมือ/วิธีการที่จะทำให้นโยบายและแผนนำไปสู่การปฏิบัติ มีความคิดเห็นว่าจะต้องเน้นที่การให้การศึกษาและปลูกจิตสำนึกให้กับประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่วัยเด็ก และรัฐบาลจะต้องให้การสนับสนุนด้วย คณะกรรมการฯ ฝ่ายเดียวไม่สามารถดำเนินการได้โดยลำพัง

ด้านกฎหมาย มีความเห็นว่า ปัจจุบันมีกฎหมายชัดเจนและกำหนดบทลงโทษไว้แรงอยู่แล้ว ทั้งกฎหมายของกรมศิลปากร และกรมธนารักษ์ แต่ปัญหาอยู่ที่การบังคับใช้กฎหมาย ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาคเอกชน เป็นอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร คณะกรรมการฯ ไม่ต้องการกฎหมายเพิ่ม เพราะดำเนินการโดยอาศัยอำนาจฝ่ายบริหาร การให้อำนาจคณะกรรมการฯ โดยมติคณะรัฐมนตรีนั้นเพียงพอแล้ว หากมีการละเลยไม่ปฏิบัติตามมติ คณะกรรมการฯ สามารถร้องต่อคณะรัฐมนตรีให้พิจารณาสั่งการได้ แต่ในทางปฏิบัติ ไม่ต้องการดำเนินการเช่นนั้น เพราะต้องการประนีประนอมและไม่ต้องการให้มีปัญหาระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกัน

ด้านงบประมาณ คณะกรรมการฯ เองสามารถตั้งงบประมาณดำเนินการได้ โดยผ่านสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม แต่เนื่องจากการอนุรักษ์ไม่เป็นโครงการที่รัฐบาลให้ความสำคัญเร่งด่วน โครงการตามแผนแม่บทฯ จึงได้รับงบประมาณต่ำกว่าที่ต้องการ ทำให้การดำเนินงานต้องล่าช้าออกไป หากคณะกรรมการฯ มีงบประมาณเอง ก็จะช่วยทำให้การดำเนินการดีขึ้น ใน

แ่งที่จะสามารถสร้างแรงจูงใจหน่วยงานต่าง ๆ ให้ดำเนินการตามแผนแม่บทได้ อย่างไรก็ตาม เรื่องงบประมาณไม่ใช่ปัญหาหลักของคณะกรรมการฯ

ด้านหน่วยงานสนับสนุนการประสานงานของคณะกรรมการฯ มีความเห็นว่า หน่วยงานที่เป็นฝ่ายเลขานุการ ไม่ควรมีบทบาทซึ่งนำการดำเนินการของคณะกรรมการฯ ที่ผ่านมาได้มีการเสนอขอจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ ในสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ก็เพราะต้องการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานภายในหน่วยงาน เพราะจะได้ไม่ต้องฝากภาระให้กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่รับผิดชอบงานด้านอื่นด้วย ซึ่งจะสามารถตั้งงบประมาณโดยตรง โดยไม่ต้องผ่านกอง แต่เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายจำกัดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ จึงไม่ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี จะเห็นได้ว่า จำเป็นต้องดูนโยบายด้านอื่นของรัฐบาลด้วย

ผู้ให้สัมภาษณ์มีคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ในสมัยที่เพิ่งจัดตั้งคณะกรรมการฯ ทุกฝ่ายก็ยอมรับร่วมกัน แต่พอเวลาผ่านไป มีการเปลี่ยนผู้บริหารของหน่วยงาน จึงเกิดความคิดเห็นต่างกันไป ความขัดแย้งภายในคณะกรรมการฯ จึงเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลมากกว่า ซึ่งก็ถือเป็นเรื่องธรรมดา แต่ต้องยอมรับกติกาและต้องยอมรับเสียงส่วนใหญ่ อาจต้องปรับกติกาให้ทันสมัย แต่ก็อาจไม่สามารถแก้ปัญหาด้วยบุคคลอยู่ดี นอกจากนี้ หากหน่วยงานปฏิบัติเห็นว่า นโยบายและแผนมีปัญหาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ หน่วยงานที่รับผิดชอบนั้น ควรเป็นผู้เสนอประเด็นเพื่อทบทวนหรือปรับเปลี่ยน คณะกรรมการฯ หรือ ฝ่ายเลขานุการ ไม่มีสิทธิเข้าไปดำเนินการ แต่ปัจจุบันหน่วยงานต่าง ๆ ไม่มีการนำเสนอดังกล่าว คณะกรรมการฯ จึงยังไม่เห็นว่านโยบายและแผนแม่บทที่กำหนดไว้มีปัญหา

ข้าราชการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ⁴

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นเห็นว่า โครงการในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์หลายแห่ง ทั้งปากคลองตลาด ท่าเตียน ท่าพระจันทร์ ได้มีการพูดกันมาหลายปีแล้ว แต่ก็ยังไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงเท่าที่ควร พื้นที่บริเวณนี้มีประวัติความเป็นมายาวนานเช่นกัน ยังคงมีตึกเก่าที่สวยงามเหลืออยู่สามารถนำมาปรับปรุงการใช้ประโยชน์ได้โดยไม่จำเป็นต้องรื้อทั้งหมด น่าจะเหลือสิ่งที่จะสะท้อนชีวิตดั้งเดิมของพื้นที่ด้วย บางบริเวณที่จำเป็นจริง ๆ ก็เห็นด้วยที่จะรื้อถอนออกบ้าง

⁴สัมภาษณ์ วรวิทย์ วรธัญญะกิจ, ผู้อำนวยการส่วนประสานนโยบายการคลังท้องถิ่นและสถาบัน สำนักประสานการพัฒนาชนบทและเมือง 2 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 18 กุมภาพันธ์ 2545.

ด้านบทบาท/ภารกิจ มีความเห็นว่า คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า คงต้องมีอยู่ต่อไประยะหนึ่ง แล้วค่อย ๆ ลดบทบาทของตัวเองลง เพราะกรุงเทพมหานครในฐานะที่เป็นจังหวัด มีหน้าที่ต้องประสานแผนในระดับจังหวัดด้วย การดำเนินงานทั้งหมดในอนาคตควรจะเป็นหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร ตอนจุดเริ่มต้นโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ มีความจำเป็นต้องมีคณะกรรมการขึ้นมาประสานการปฏิบัติงาน เพราะในสมัยนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะองค์การสวนทองถิ่น ยังอยู่ในช่วงปรับเปลี่ยนและยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร แต่ปัจจุบันกรุงเทพมหานครพัฒนาแล้ว และรัฐธรรมนูญก็ต้องการเพิ่มอำนาจหน้าที่ให้แก่ท้องถิ่น คณะกรรมการฯ ในขณะที่ยังคงอยู่ ควรมีบทบาทในการกำหนดกรอบนโยบายในระดับชาติ ไม่ควรลงไปทำหน้าที่ในการปฏิบัติ โดยนโยบายและแผนไม่ควรเน้นเพียงด้านกายภาพอย่างเดียว เพราะจะทำให้ขาดจิตวิญญาณ ควรมองในด้านสังคมด้วย บางบริเวณที่จำเป็นต้องรู้ ก็ต้องมีหน้าที่จัดการช่วยเหลือประชาชนด้วย

ด้านโครงสร้างและองค์ประกอบ มีความเห็นว่า ประเด็นคือถ้าให้กรุงเทพมหานครเป็นผู้ดำเนินการเองแล้วจะเชื่อมกับระดับชาติได้อย่างไร เพราะกรุงเทพมหานครทำหน้าที่เพียงลำพังไม่ได้ ถ้าระดับชาติไม่มีคณะกรรมการชุดนี้ ระดับชาติก็คงไม่สนใจหรือไม่มีขีดความสามารถ ดังนั้นถึงแม้จะกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นแล้ว ก็ยังต้องมีหน่วยงานราชการส่วนกลางทำหน้าที่ประสานงาน ส่วนจะสังกัดอยู่ในกระทรวงใดนั้นยังไม่ทราบ ควรจะต้องพิจารณาจากโครงสร้างบริหารราชการที่กำลังจะปฏิรูป แต่ต้องดูว่าจะมีจุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร อาจตั้งเป็นเพียงหน่วยงานในระดับกองที่มีอำนาจเต็ม แล้วระดมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้มีความรู้ เช่น กรมศิลปากรและนักวิชาการมาช่วยกันคิด ต้องค่อยเป็นค่อยไป อาจต้องใช้เวลานาน แต่ต้องมีการติดตามต่อเนื่อง ในอีกทางหนึ่งอาจจะใช้กลไกของคณะกรรมการผังเมืองในการประสานงานก็ได้ เพราะตามกฎหมายผังเมืองในการวางผังเมือง กรุงเทพมหานครก็ต้องอยู่ภายใต้กลไกของคณะกรรมการผังเมืองอยู่แล้ว โดยตั้งเป็นคณะอนุกรรมการพิจารณาเรื่องกรุงรัตนโกสินทร์โดยเฉพาะ แต่โดยหลักการแล้ว ควรจะให้โครงสร้างถาวรมากกว่าเป็นแบบคณะกรรมการชั่วคราว เพราะแบบหลังจะทำให้นโยบายขาดความต่อเนื่องเมื่อมีการเปลี่ยนรัฐบาล

ด้านเครื่องมือสนับสนุนการวางแผน มีความเห็นว่า ที่ผ่านมาใช้สถาปนิกมาก ทำให้มองในด้านสังคม จิตวิญญาณ วัฒนธรรม และวิวัฒนาการของชุมชน น้อยเกินไป วิวัฒนาการอาจมีทั้งดีขึ้นทั้งเลวลง แต่ถ้าไม่ละเลยไม่สนใจเก็บไว้แล้ว ไม่แน่ใจว่าจะเป็นการทำลายสิ่งดี ๆ ไปหรือไม่ สิ่งใหม่ที่สวยงามจะดีกว่าหรือไม่ แม้ว่ากรุงเทพมหานครเป็นผู้วางผังเอง ก็ต้องระวัง ถ้าเอาเครื่องมือทางสังคมเข้ามาใช้ ก็จะได้ผังเมืองที่ดี สำหรับเครื่องมือทางผังเมือง เช่น การจัดรูปที่ดิน (Land Readjustment) หรือการบูรณะฟื้นฟูเมือง (Urban Renewal) ยังไม่แน่ใจว่าจะสามารถนำมาใช้

ประโยชน์ได้ เพราะยังไม่มีกฎหมายรองรับเพียงพอ ดังนั้น ถ้าใช้เครื่องมือทางสังคม เข้าไปเรียนรู้ชีวิต แล้วค่อย ๆ ทำ และทำอย่างจริงจังต่อเนื่อง ก็สามารถทำให้แผนประสบความสำเร็จได้ ปัญหาเรื่องของคนต้องแก้ไขได้ก่อน ไม่เช่นนั้นเขาก็จะอ้างตลอดเพราะเขามีสิทธิที่จะอ้าง คนเก่าแก่จะติดสถานที่ ก็จำเป็นต้องกันที่ให้เขาอยู่ต่อไป ทำยที่สุดอาจมีบางสิ่งที่ยังเหลือรกรากตาบ้าง แต่สามารถจัดระเบียบได้ ดังนั้น ในการจัดทำแผน หน่วยงานเจ้าของเรื่องควรจะเข้าไปในพื้นที่ ต้องไปคลุกคลีอยู่กับชาวบ้าน เพราะจะได้เข้าใจสภาพความเป็นจริงชัดเจนขึ้น ในด้านการควบคุมการก่อสร้างของภาครัฐ ก็ควรมอบให้เป็นอำนาจของท้องถิ่นในการควบคุมดูแล เพราะมีกฎหมายที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือได้อยู่แล้ว กรุงเทพมหานคร สามารถออกผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะได้ ถ้าออกเป็นผังเมืองเฉพาะก็จะควบคุมได้ทั้งหมด

ข้าราชการสำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร⁵

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นว่า คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่าเสียเวลาไปกับการพิจารณาการจัดทำแผนแม่บท/แผนปฏิบัติการมาก ซึ่งหน่วยงานปฏิบัติก็ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ อีกทั้งยังเป็นการทำงานที่ซ้ำซ้อนกับกรุงเทพมหานคร ในอนาคตจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับองค์กรที่ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์อย่างแน่นอน เพราะรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2540 เน้นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น จึงเป็นตัวแปรสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่ออำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฯ

ด้านบทบาท/ภารกิจ มีความเห็นว่า ยังคงมีความจำเป็นต้องมีคณะกรรมการระดับชาติทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการก่อสร้างอาคารของภาครัฐในพื้นที่ รวมทั้งควรเป็นนโยบายที่คำนึงถึงทั้งลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ครบทุกด้าน จากนั้นกรุงเทพมหานครจะไปดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการต่อไปภายใต้กรอบนโยบายที่กำหนดไว้ แล้วก็นำเสนอคณะกรรมการฯ เพื่อพิจารณาสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาล คณะกรรมการฯ ไม่ควรลงมาพิจารณาในรายละเอียดมาก เพราะท้องถิ่นจำเป็นต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ด้วย

ด้านองค์ประกอบของคณะกรรมการระดับชาติ มีความเห็นว่า องค์ประกอบที่เป็นอยู่ในปัจจุบันก็เหมาะสมดี ควรประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในส่วนของภาคเอกชนก็ควรมี โดยหลักการแล้วคือภาครัฐและเอกชนทำงานร่วมกัน ในส่วนของภาคเอกชนจะให้ใคร

⁵สัมภาษณ์ จตุพร เสือวรรณศรี, ผู้อำนวยการกองจัดรูปที่ดินและปรับปรุงฟื้นฟูเมือง สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร, 18 กุมภาพันธ์ 2545.

เป็นกรรมการบ้าง ไม่มีความเห็น นอกจากนี้ อาจจำเป็นต้องเพิ่มผู้ทรงคุณวุฒิมากขึ้นในหลาย ๆ สาขา เช่น ภูมิสถาปัตยกรรม ผังเมือง การอนุรักษ์ เป็นต้น

ในส่วนของกรุงเทพมหานคร ก็ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อช่วยในการพิจารณาวางแผนปฏิบัติการเช่นกัน องค์ประกอบของคณะกรรมการระดับท้องถิ่น ควรจะประกอบด้วย หน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะด้านสาธารณสุขปโภค ทั้งด้านไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ เป็นต้น ผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมในฐานะผู้ประสานงานของคณะกรรมการระดับชาติ หน่วยงานต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานครเอง เช่น สำนักการโยธา สำนักการจราจรและขนส่ง เป็นต้น

ด้านเครื่องมือ/วิธีการในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ มีความเห็นว่า ไม่ควรจัดทำออกมาในรูปของแผนแม่บทอย่างในปัจจุบัน น่าจะทำแผนออกมาในรูปของผังเมืองเฉพาะ ซึ่งจะมีประโยชน์ในการควบคุมความหนาแน่นประชากรและการใช้ประโยชน์ที่ดิน รวมทั้งจะสามารถควบคุมการก่อสร้างอาคารของภาครัฐให้อยู่ในกรอบของกฎหมายมากขึ้นด้วย ทั้งนี้ กฎหมายผังเมืองก็กำหนดไว้แล้วว่าเป็นอำนาจหน้าที่ของท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ขั้นตอนในการจัดทำผังเมืองเฉพาะมีความยุ่งยากซับซ้อนมาก จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายผังเมือง ให้กรุงเทพมหานครสามารถออกผังเมืองเฉพาะโดยออกเป็นข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครก็พอ ไม่จำเป็นต้องไปพิจารณาถึงในระดับสภาผู้แทนราษฎร

ในการปฏิบัติตามแผน จำเป็นต้องฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ด้วย ทางกรุงเทพมหานครได้จัดทำแผนปฏิบัติซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่แล้ว ซึ่งคิดว่าน่าจะนำไปสู่การปฏิบัติได้มากกว่า ภาครัฐกับเอกชนจะต้องร่วมกันทำงาน ร่วมกันออกเงินทุน ประชาชนควรจะต้องออกเงินทุนด้วย เพราะเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการอนุรักษ์ ตัวอย่างในประเทศญี่ปุ่นเมื่อรัฐบาลมีนโยบายจะอนุรักษ์อาคารบริเวณใด รัฐบาลจะเป็นผู้ออกเงินทุนให้ในการบูรณะครั้งใหญ่ ส่วนท้องถิ่นก็ทำหน้าที่ในการบำรุงรักษาครั้งย่อย ซึ่งก็น่าจะนำวิธีการเช่นนี้มาใช้ได้ การทำงานกับประชาชน ไม่ใช่จะทำได้เร็ว ต้องค่อยเป็นค่อยไป รัฐต้องทำหน้าที่สร้างความเข้าใจกับประชาชน

ข้าราชการสำนักงานเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร⁶

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นว่า มีความประทับใจต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการฯ ที่ช่วยผลักดันให้เกิดการรักษาและฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมที่เสียหายไป จากที่ทางสำนักงานเขต เคยขาดการสนับสนุนในการอนุรักษ์อาคารเก่า คณะกรรมการฯ มีส่วนช่วยในการสนับสนุนให้เกิด การอนุรักษ์ได้ ในฐานะผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ พบว่าประชาชนเข้าใจถึงความสำคัญและเห็นด้วยกับ การอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์มากขึ้น ประชาชนมีการเตรียมตัวและพร้อมที่จะย้ายออกจากพื้นที่ แต่ ต้องการรู้ว่า จะดำเนินการจริงหรือไม่และเมื่อใด คณะกรรมการฯ มีแนวทางที่ชัดเจนที่จำเป็นต้อง รู้ถอดอาคารที่สร้างเกินความเหมาะสมตั้งแต่ในอดีต แต่ก็ประนีประนอมไม่ได้จะรื้อในทันทีทันใด ยังคงให้ใช้ประโยชน์อาคารต่อไปจนหมดสภาพอาคาร อาคารไหนควรจะอนุรักษ์ก็จะอนุรักษ์ แต่ คนภายนอกไม่ค่อยเข้าใจ คิดว่าคณะกรรมการฯ อยู่บนหอคอยงาช้าง จริง ๆ แล้ว กรรมการหลาย คนก็ไปดูพื้นที่ แต่มักไปเจียบ ๆ ไม่แสดงตัว คงเป็นเพราะภาพพจน์คณะกรรมการฯ เป็นลบ แสดง ให้เห็นว่า คณะกรรมการฯ ขาดการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบและเข้าใจเท่าที่ ควร

ด้านบทบาท/ภารกิจ มีความเห็นว่า คณะกรรมการฯ มีอำนาจน้อยเกินไป สิ่งการอะไรไม่ ได้ เป็นเพียงผู้ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ อย่างไรก็ตาม เห็นด้วยที่คณะกรรมการฯ ควร มี อำนาจหน้าที่เพียงให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะทางวิชาการ ไม่จำเป็นต้องไปดำเนินการเอง รัฐบาลรวมทั้งผู้บริหารกรุงเทพมหานครควรจะให้มีความสำคัญกับการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์ มาก ขึ้นกว่านี้ เมืองเก่าต่าง ๆ ของประเทศก็ควรมีผู้ดูแล ซึ่งมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการฯ ชุดนี้ก็เหมาะสมดีแล้ว

ในด้านโครงสร้างและองค์ประกอบ มีความคิดเห็นว่า ถ้าหากคณะกรรมการฯ ชุดนี้ อยู่ใน ระดับกรุงเทพมหานคร ก็จะมีประโยชน์ในการที่จะสามารถดำเนินงานได้เต็มที่กว่านี้ แต่ก็จะเป็น ดาบสองคม เพราะหากคณะกรรมการฯ อยู่ภายใต้กรุงเทพมหานคร ก็ขาดความเป็นอิสระ เพราะในระดับกรุงเทพมหานคร มีนักการเมืองเข้ามาอิทธิพลมาก ดังนั้น คณะกรรมการฯ แบบที่ เป็นอยู่อย่างปัจจุบันจะดีกว่า ส่วนองค์ประกอบของคณะกรรมการฯ มีความเห็นว่า มีผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีประสบการณ์ และผู้มีวิชาชีพเกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่าง ๆ หลากหลายอยู่แล้ว ทั้งสถาปนิก วิศวกร นักกฎหมาย เป็นต้น คณะกรรมการฯ ต้องการผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานอย่างต่อเนื่อง กรรมการที่เป็นโดยตำแหน่งซึ่งเปลี่ยนคนบ่อยมักไม่เข้าใจและขาดความต่อเนื่องกับแนวทางเดิม

⁶ สัมภาษณ์ อุทิศ เลิศวณิชนันท์, วิศวกรโยธา 6 ว. ฝ่ายโยธา สำนักงานเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร, 14 กุมภาพันธ์ 2545.

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเชื่อมั่นต่อบุคคลในคณะกรรมการฯ ชุดนี้ หากไม่มีบุคคลในคณะกรรมการฯ ชุดปัจจุบัน ไม่มั่นใจว่าคณะกรรมการฯ จะดำเนินการไปได้อย่างปัจจุบันหรือไม่ การดูแลเมืองเก่าอื่น ๆ ก็สามารถไว้วางใจคณะกรรมการชุดนี้ให้เป็นผู้ดูแลได้

ในด้านเครื่องมือ/วิธีการที่จะทำให้แผนนำไปสู่ความสำเร็จ มีความเห็นว่า ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบและเข้าใจนโยบายการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์มากขึ้น

ในด้านการควบคุมอาคาร จริง ๆ แล้วทางสำนักงานเขตมีอำนาจทางกฎหมายที่จะเข้าไปควบคุมดูแลการก่อสร้างและต่อเติมอาคารอยู่แล้วทั้งภาครัฐและเอกชน แต่ในทางปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ที่ไม่อยากมีปัญหาในการเข้าไปดำเนินการทางกฎหมาย ในส่วนของภาครัฐ ไม่ต้องการให้มีปัญหาระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกัน เพราะตามหลักการแล้วรัฐไม่ควรฟ้องรัฐด้วยกัน กรณีการรื้อถอนอาคารกระทรงการต่างประเทศ ซึ่งไม่ได้มีการแจ้งสำนักงานเขต เมื่อมีอุบัติเหตุเกิดขึ้น สำนักงานเขตก็ไม่อยากทำเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่ โดยอย่างมากก็เพียงดำเนินคดีกับผู้รับเหมาหรือคนงาน ในส่วนของภาคเอกชน ทางสำนักงานเขตเองก็ไม่อยากดำเนินการด้านกฎหมาย จึงพยายามไปเจรจาให้ประชาชนเข้าใจ เช่นเรื่องการต่อเติมอาคาร ประชาชนก็เริ่มเข้าใจมากขึ้น จึงควรใช้วิธีการด้านรัฐศาสตร์มากกว่า

ในด้านอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ มีความเห็นว่า ทั้งในส่วนของฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการฯ และสำนักงานเขตพระนคร มีกำลังเจ้าหน้าที่น้อย เพราะรัฐบาลจำกัดอัตรากำลัง ในส่วนของสำนักงานเขต เมื่อไปรับฟังนโยบายมาแล้ว ก็ไม่มีกำลังที่จะดำเนินการไปตามนโยบาย เจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตพระนครเองก็ยังไม่ค่อยรู้และเข้าใจนโยบายการอนุรักษ์เท่าที่ควร ควรจะให้เจ้าหน้าที่ด้านอื่น ๆ เช่น ฝ่ายพัฒนาชุมชนไปร่วมประชุมด้วย ทั้งนี้อาจเป็นปัญหาของตัวบุคลากรในกรุงเทพมหานครเองด้วย เจ้าหน้าที่เขตพระนครไม่ค่อยมีขวัญและกำลังใจ มีปัญหากับประชาชนบ่อย ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่กล้าปฏิบัติงาน ภารกิจในเขตพระนครมีมาก เจ้าหน้าที่ที่มีความเชื่อว่าใครมาอยู่เขตพระนครเหมือนโดนทำโทษ ส่วนใหญ่เมื่อย้ายมาอยู่แล้ว ก็อยากจะรีบย้ายออกไป ส่วนฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการฯ การมีกำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ อาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การประชุมคณะกรรมการฯ ห่างเกินไป ควรจัดให้มีการประชุมมากกว่านี้

2. **แนวความคิดของกลุ่มนักวิชาการ** จากการสัมภาษณ์นักวิชาการในสาขาวิชาและมีประสบการณ์เกี่ยวข้อง 6 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละคนมีแนวความคิดดังรายละเอียดต่อไปนี้

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า⁷

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นว่า การอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ที่ผ่านมาทำได้ดีในระดับหนึ่งแล้ว ระยะเวลาเพียง 20 ปี ยังถือเป็นช่วงของการเริ่มต้น การจะสร้างความเข้าใจกับคนส่วนใหญ่ซึ่งไม่มีพื้นฐานการอนุรักษ์มาก่อนเป็นเรื่องยาก ทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่มักไม่ยอมเสียผลประโยชน์และไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง การจะดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบายจึงเป็นไปได้ยาก กว่าคณะกรรมการฯ จะทำให้รัฐบาลเองให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์ต้องใช้เวลาาก ต้องหาจังหวะที่มิ่งงานพระราชพิธีสำคัญ จึงทำให้รัฐบาลและประชาชนเห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือ อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมาคณะกรรมการฯ เองก็ขาดการประชาสัมพันธ์ ทำให้รู้เป้าหมายกันอยู่ในวงแคบ คนภายนอกไม่ได้รับรู้และเข้าใจด้วย เมื่อคนไม่รู้ก่อนจึงยอมไม่ร่วมมือ ปัจจุบันแผนปฏิบัติการยังทำไม่ได้ เพราะแผนแม่บทยังไม่เป็นที่ยอมรับ ในกระบวนการวางแผน การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่ผ่านยังไม่เพียงพอ การจัดประชุมสัมมนารับฟังความคิดเห็นที่ผ่านมาเป็นเพียงไปอธิบายว่าจะทำอะไรเท่านั้น ต้องให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมมากกว่านี้

แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ มีลักษณะเป็นนโยบาย แล้วข้ามขึ้นไปดูรายละเอียดเฉพาะบริเวณ ยังไม่มีลักษณะชี้หน้า แผนแม่บทฉบับนี้ ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอยู่เรื่อย ๆ ให้ทันสมัย โดยการริเริ่มของคณะกรรมการฯ ปัจจัยที่จะทำให้คณะกรรมการฯ ปรับปรุงแผนแม่บทได้ อยู่ที่ประธานกรรมการว่าจะมีความรู้ความเข้าใจเพียงใดด้วย ที่ผ่านมาคณะกรรมการฯ มักไม่ได้ประธานที่สนใจการอนุรักษ์มากนัก รองนายกรัฐมนตรีมักจะไม่ค่อยมีเวลาอยู่แล้ว ดังนั้น จึงควรเป็นหน้าที่ของฝ่ายเลขานุการ ในการนำเสนอเรื่องเข้าคณะกรรมการฯ ว่าควรจะมีการปรับแผนอย่างไร อธิบายให้ประธานได้เข้าใจ

ด้านบทบาทและภารกิจ มีความเห็นว่า คณะกรรมการฯ ควรมีบทบาทในการกำหนดกรอบนโยบาย กำกับนโยบาย และชี้หน้าให้หน่วยงานนำไปปฏิบัติ และต้องสร้างความเข้าใจในการอนุรักษ์ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชาชน สื่อมวลชน รวมถึงรัฐบาลด้วย

⁷สัมภาษณ์ ประสงค์ เขี่ยมอนันต์, กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า, 15 กุมภาพันธ์ 2545.

ด้านโครงสร้างและองค์ประกอบ มีความเห็นว่า ควรจะต้องมีคณะกรรมการหลายระดับ และควรต้องมีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกำกับรวมอยู่ด้วยทุกระดับ เพราะผู้ทรงคุณวุฒิมักไม่มีผลประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย ในระดับเมืองมีคณะกรรมการผังเมืองกำกับดูแลทั้งพื้นที่ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครอยู่แล้ว ในระดับพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ ก็มีคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ฯ กำกับดูแล ในพื้นที่ย่อย คณะกรรมการฯ ก็สามารถตั้งคณะอนุกรรมการเฉพาะพื้นที่มาช่วยกำกับดูแลได้

คณะกรรมการกรุงรัตนโกสินทร์ ในระดับชาติประกอบด้วยประธานกรรมการ ซึ่งเป็นรองนายกรัฐมนตรี เป็นบุคคลที่ต้องมีบทบาทสำคัญมาก เพราะหากนำข้อเสนอของคณะกรรมการฯ ไปเสนอในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ให้รัฐมนตรีด้านอื่น ๆ เข้าใจการอนุรักษ์ไม่ได้ รัฐบาลก็จะไม่ให้ความสำคัญของการอนุรักษ์ สัดส่วนของคณะกรรมการฯ จะกำหนดชัดเจนตั้งแต่แรกคงไม่ได้ เพราะต้องครอบงำด้วยว่าจะวางแผนออกมาอย่างไร จึงจะรู้ว่าควรนำผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นกรรมการเพิ่ม แต่ในภาพรวมแล้วควรจะมีทั้งนักอนุรักษ์และนักพัฒนา ปัจจุบัน คณะกรรมการฯ ยังขาดบุคลากรหลายสาขา แต่จะให้กำหนดว่าต้องมีสาขาไหนบ้างนั้นเป็นการยาก เพราะคนบางคนมีความรอบรู้หลายสาขา ควรจะต้องเลือกคนที่มีความคิดและมองเป็นองค์รวม มีความอาวุโส มีประสบการณ์ และมีความเป็นท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิควรมีบทบาทเป็นตัวกลาง คณะกรรมการฯ ที่ผ่านมามีปัญหาที่ตัวบุคคล ไม่น่าจะเกี่ยวกับหน่วยงานที่เป็นกรรมการ

ในรายละเอียดควรมีการตั้งคณะอนุกรรมการมาพิจารณาเฉพาะเรื่อง เช่น การแก้กฎหมายก็ควรเป็นคณะอนุกรรมการอีกชุดหนึ่ง หรือการวางแผนพื้นที่เฉพาะ องค์ประกอบในคณะอนุกรรมการพื้นที่เฉพาะ ก็ควรประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิจากคณะกรรมการชุดใหญ่ ผู้ทรงคุณวุฒิของท้องถิ่น และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งสัดส่วนของกลุ่มหลังควรมีจำนวนน้อยกว่ากลุ่มอื่น เพราะหากมีมากอาจทำให้การตัดสินใจเป็นไปในทางที่เสียหายต่อการอนุรักษ์ได้ และควรมีนักรัฐศาสตร์ด้วย เพื่อจะได้มาช่วยหาวิธีทำให้แผนสามารถปฏิบัติได้ แต่ไม่จำเป็นต้องพิจารณาที่วุฒิการศึกษา

กรุงเทพมหานครควรมีคณะกรรมการของท้องถิ่นเอง เพราะในคณะกรรมการชุดใหญ่จะมีตัวแทนของท้องถิ่นเพียงเสียงเดียวคือกรุงเทพมหานครคงไม่เพียงพอ ในคณะกรรมการของท้องถิ่นก็ควรมีผู้ทรงคุณวุฒิจากคณะกรรมการระดับชาติหรือเจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและสิ่งแวดล้อมเข้าไปเป็นกรรมการด้วย เพื่อจะได้ช่วยชี้แนะหรืออธิบายให้สอดคล้องกับนโยบายระดับชาติ คณะกรรมการของท้องถิ่นต้องมีผู้ทรงคุณวุฒิในระดับชุมชน หรืออาจเป็นพระของวัดในชุมชน ควรจะ

สร้างคนใหม่ ๆ เข้ามาด้วย โดยควรจะเป็นคนที่สัมผัสในชุมชน ไม่จำเป็นต้องจำกัดวุฒิการศึกษา แต่ต้องให้เขามีจิตสำนึก

คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ฯ คงจะอยู่ภายใต้กรุงเทพมหานครไม่ได้ ต้องมีการคานกับผลประโยชน์ท้องถิ่น ควรต้องอยู่กับสำนักนายกรัฐมนตรี ควรเป็นหน่วยงานระดับเทียบเท่ากรม เพราะจะได้มีอิสระ ดูเมืองเก่าทั้งประเทศด้วยได้ ที่ผ่านมามีคนบอกว่าฝ่ายเลขานุการไม่ถนัดด้านการวางแผนก็ว่าได้ และควรต้องมีความทุ่มเทด้วย ต้องมีความถนัดแยกแยะออก ไม่ใช่มีความรู้ด้านเดียว ต้องฟังด้านอื่นด้วย ส่วนที่ไม่รู้ไม่ชำนาญ ก็ต้องประสานงานหาคนผู้รู้หรือหน่วยงานอื่นมาช่วย ที่ผ่านมายังไม่ได้สร้างเกณฑ์และนำไปปฏิบัติจริง ฝ่ายเลขานุการต้องปรับปรุง ไม่ใช่จ้องอย่างเดียว ต้องคุมได้ด้วย บทบาทของฝ่ายเลขานุการ คือ สร้างความเข้าใจให้กับประชาชน รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจะต้องประชาสัมพันธ์ในเชิงรุกให้มากขึ้น โดยฝ่ายเลขานุการจัดทำมาให้คณะกรรมการฯ พิจารณาให้ความเห็นชอบ ในกรณีต้องใช้งบประมาณ ถ้าไม่มีก็ต้องของบประมาณจากรัฐบาล ซึ่งรัฐบาลควรจะให้ความสำคัญด้วย

ถ้าหน่วยงานปฏิบัติไม่เข้าใจและจะเลือกปฏิบัติในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหายจริง ๆ คณะกรรมการฯ ก็ต้องมีอำนาจในการบังคับได้ ในการไปสร้างความเข้าใจเป็นหน้าที่ของฝ่ายเลขานุการ ปัจจุบันการดำเนินงานในการสร้างความเข้าใจยังไม่เพียงพอ อันที่จริง ควรจะมีสำนักงานคณะกรรมการฯ ขึ้นโดยเฉพาะ แต่เมื่อไม่มีก็ต้องอยู่ที่สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม แต่บุคลากรของฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการฯ มีจำนวนน้อย ทำให้การดำเนินงานในการจะออกไปประสานงานหาแนวร่วมหรือไปชี้แจงให้เกิดการดำเนินงานตามนโยบายได้น้อย เมื่อผู้รับฟังเป็นหน่วยงานขนาดใหญ่กว่าจึงทำให้เขี่ยยาก อีกทั้งรัฐบาลก็ไม่ค่อยจะเชื่อด้วย มีหน้าซ้ำยังเข้ามาชี้แจงการพัฒนาในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์โดยอนุมัติให้ก่อสร้างจำนวนมาก โดยไม่ฟังความเห็นของคณะกรรมการฯ

ด้านเครื่องมือการดำเนินงาน มีความเห็นว่า ควรจะใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ การถ่ายโอนสิทธิและผลประโยชน์จากผู้ได้ประโยชน์มาให้ผู้เสียผลประโยชน์ในพื้นที่อนุรักษ์ (Benefit Transfer/ Right Transfer) และเครื่องมือทางรัฐศาสตร์ คือ การเจรจาหาความร่วมมือกับฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการสร้างความเข้าใจต้องมีเครื่องมือ ได้แก่ การจัดสัมมนา การจัดประชุม คณะกรรมการฯ ให้บ่อยครั้งขึ้น ควรต้องเอาผู้ทรงคุณวุฒิของท้องถิ่นมาร่วมมากขึ้น สำหรับเครื่องมือทางนิติศาสตร์ คือ การบังคับใช้เป็นกฎหมาย ควรนำมาใช้ในลำดับสุดท้าย นอกจากนี้ในการวางแผน ควรจะใช้เครื่องมือทางผังเมือง ได้แก่ การควบคุมประชากร มากขึ้นกว่าเดิม เพราะที่

ผ่านมามีการควบคุมเพียงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในระหว่างการปฏิบัติตามแผนจะต้องมีการประเมินผลด้วย

ในการกำหนดนโยบายและแผนอนุรักษ์ ไม่ควรจะกำหนดพื้นที่ชัดเจนอย่างในปัจจุบัน ทำให้ไม่สามารถดำเนินการนอกพื้นที่ความรับผิดชอบได้ ควรจะต้องศึกษาพื้นที่โดยรอบทั้งหมดแล้ว กำหนดว่าพื้นที่ใดเป็นพื้นที่อนุรักษ์จริง ๆ พื้นที่ต่อเนื่อง พื้นที่กันชน พื้นที่เปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งทั้งหมดควรจะกำหนดอยู่ที่แผน แล้วจัดทำแผนออกมาให้เป็นกฎหมาย จะได้ว่าอาคารใดสามารถดำเนินการก่อสร้างได้แค่ไหนอย่างไร โดยคนในท้องถิ่นจะต้องมาร่วมในการศึกษาพิจารณา เพื่อจะได้เกิดการยอมรับ แล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็เป็นผู้นำเอาแผนนี้ไปออกเป็นกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้อง

นักวิชาการด้านการวางผังเมือง^๑

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นว่า การมีคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า นั้นดีกว่าไม่มีเลย คณะกรรมการฯ มีข้อดีที่สามารถช่วยให้เกิดการดำเนินการในการอนุรักษ์และพัฒนาในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ได้มาก แต่ก็ทำให้ปัญหาการซ้ำซ้อนในการดำเนินงานเช่นกัน เพราะในพื้นที่มีหน่วยงานระดับปฏิบัติทำหน้าที่อยู่แล้วคือ กรุงเทพมหานคร และกรมศิลปากร

ด้านบทบาท/ภารกิจ มีความเห็นว่า คณะกรรมการในระดับชาติ ควรทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ควบคุมให้เป็นไปตามนโยบาย ให้การสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานปฏิบัติในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านวิชาการและงบประมาณ การประสานความร่วมมือจากต่างประเทศ เป็นต้น คณะกรรมการระดับชาติ สามารถจะวางแผนแม่บทได้ แต่ไม่ใช่มีลักษณะเป็นผัง โดยการวางผังหรือแผนปฏิบัติการ ควรมอบให้เป็นอำนาจหน้าที่หน่วยงานปฏิบัติ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร หรือ กรมศิลปากร เพื่อไม่ให้เกิดการทับซ้อนกันของอำนาจหน้าที่ คณะกรรมการฯ ไม่ควรมีบทบาทในการตัดสินใจชี้ขาด ควรมีบทบาทในการสนับสนุนการดำเนินงาน และไม่ไปดำเนินการในเรื่องที่มีหน่วยงานทำหน้าที่อยู่แล้ว

ด้านโครงสร้างและองค์ประกอบ มีความเห็นว่า โครงสร้างประกอบด้วยคณะกรรมการในระดับชาติ และในระดับท้องถิ่น ในการวางแผนปฏิบัติการ องค์ประกอบควรจะประกอบด้วย ฝ่าย

^๑ สัมภาษณ์ บรรณโคภิชัย เมฆวิชัย, รองศาสตราจารย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 20 กุมภาพันธ์ 2545.

รัฐบาล นักวิชาการ และท้องถิ่น ส่วนองค์ประกอบในโครงสร้างระดับชาติ ก็ควรจะมีจำนวนผู้ที่เกี่ยวข้องมากพอสมควร

ด้านเครื่องมือสนับสนุนการดำเนินงาน มีความเห็นว่า การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนมีส่วนสำคัญมาก โครงการจะประสบความสำเร็จได้ จะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนเป็นสำคัญ ตัวอย่างเช่น โครงการอนุรักษ์และพัฒนาป่ามมหากาฬ แม้ว่ามีงบประมาณก็ยังไม่สามารถดำเนินการได้ จึงต้องใช้กระบวนการเจรจาต่อรองกันกับประชาชน ให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน

ในด้านกฎหมาย มีกฎหมายควบคุมอาคาร และกฎหมายโบราณสถานอยู่แล้ว มีหน่วยงานรับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมายอยู่แล้ว หน่วยงานมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายมีผู้รับผิดชอบอยู่แล้ว คณะกรรมการระดับชาติ ควรจะพิจารณาโดยคำนึงถึงหน่วยงานที่มีอยู่แล้วด้วยจริง ๆ แล้ว กรุงเทพมหานครสามารถทำหน้าที่ในการประสานงานโครงการของรัฐในพื้นที่ได้อยู่แล้ว คณะกรรมการระดับชาติควรเข้าไปสนับสนุนหรือผลักดันให้หน่วยงานสามารถบังคับใช้กฎหมาย แทนที่จะไปทำหน้าที่ซ้ำซ้อน หรือไปตัดสินชี้ขาดให้หน่วยงานต้องปฏิบัติตามมติของคณะกรรมการฯ

นักวิชาการด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบชุมชนเมือง⁹

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นว่า ในการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ที่ผ่านมา มีโครงการที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้น้อยมากเมื่อเทียบกับระยะเวลา ได้แก่ การจัดสร้างลานพลับพลา มหาเจษฎาบดินทร์ ซึ่งในแง่การใช้ประโยชน์ ไม่เป็นที่น่าพอใจ เพราะประชาชนใช้ประโยชน์ได้น้อย และการจัดสร้างสวนสันติชัยปราการ ซึ่งมีลักษณะต่างไปจากวัตถุประสงค์เดิมของการอนุรักษ์โบราณสถาน ทำให้โบราณสถานกลายเป็นเพียงเครื่องประดับของสวนสาธารณะแบบทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ มีจุดอ่อน ไม่ได้เป็นแผนที่เป็นองค์รวม ไม่ได้มุ่งแก้ปัญหาทางสังคม มองในเรื่องเศรษฐกิจและสังคมน้อยมาก ทำให้ไม่สามารถนำไปปฏิบัติในแง่การให้การศึกษา ไม่เป็นที่น่าพอใจเท่าที่ควร คณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์มักจะโฆษณาประชาสัมพันธ์ออกมาถึงแนวคิดที่จะรื้อถอนอาคารและชุมชน จึงทำให้เกิดความขัดแย้งกับประชาชน

⁹สัมภาษณ์ สุวิทย์ สุจฉายา, รองศาสตราจารย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 14 กุมภาพันธ์ 2545.

ด้านบทบาท/ภารกิจ มีความเห็นว่า กรุงเทพมหานครมีความสำคัญระดับชาติ องค์การในระดับชาติควรทำหน้าที่ในการสร้างมาตรฐานในการอนุรักษ์กรุงเทพมหานครและเมืองเก่า หรืออาจต้องเข้าไปดูแลในพื้นที่ที่ขาดการดูแล แต่ไม่ควรเข้าไปจัดการหรือทำแผนปฏิบัติการ เพราะจะทำให้เกิดความซ้ำซ้อนกับการดำเนินงานของท้องถิ่น ซึ่งต้องฟังเสียงของประชาชนด้วย โดยหลักการแล้วต้องให้จัดท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ เพราะท้องถิ่นมีอำนาจและงบประมาณ บทบาท/ภารกิจที่องค์การระดับชาติควรจะดำเนินการอีกประการคือ การประสานงานการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ไม่ควรเข้าไปทำหน้าที่เป็นผู้ร่างกฎหมาย ควรมีบทบาทในการผลักดันให้ท้องถิ่นไปดำเนินการออกข้อบัญญัติ เพราะกฎหมายเกี่ยวข้องกับประชาชน ควรจะมาจากประชาชน

ด้านโครงสร้างและองค์ประกอบ คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงเทพมหานครและเมืองเก่า มีองค์ประกอบที่เป็นตัวแทนทางวิชาชีพ และส่วนราชการ ควรประกอบด้วยนักวิชาการ และผู้นำชุมชนด้วย ซึ่งต่อไปหากชุมชนมีการพัฒนาไปถึงขั้นมีคณะกรรมการชุมชนได้เอง ก็จะสามารถตั้งตัวแทนชุมชนในลักษณะนี้เข้ามาร่วมในคณะกรรมการได้

ในระดับท้องถิ่น กรุงเทพมหานครก็ควรจะมีคณะกรรมการเป็นของตัวเองอีกชุดหนึ่ง ทำหน้าที่ช่วยพิจารณาถ่วงถ่วงงานในระดับท้องถิ่น แต่ไม่ใช่ไปนำผู้ทรงคุณวุฒิจากคณะกรรมการระดับชาติ มาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในกรรมการของตน เพราะหวังว่าจะสามารถผลักดันให้แผนที่วางไว้ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการระดับชาติ

ด้านเครื่องมือสนับสนุนการดำเนินงาน คณะกรรมการฯ ควรมีอำนาจในการตรวจสอบการดำเนินงานของท้องถิ่นได้ คณะกรรมการฯ สามารถที่จะปฏิเสธแผนที่ไม่สอดคล้องกับนโยบายได้ ในการออกกฎหมาย จึงไม่ได้กำหนดเข้มงวดเกินไป ควรมีความยืดหยุ่น และใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการ

ด้านหน่วยงานสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการฯ มีความเห็นว่า อาจมีปัญหาเพราะหน่วยงานที่สังกัดในกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ซึ่งงานหลักไม่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับงานอนุรักษ์เมือง จึงอาจไม่มีความเชี่ยวชาญพอที่จะช่วยในการดำเนินการของคณะกรรมการฯ หรือช่วยผลักดันนโยบายในระดับรัฐบาล ฝ่ายเลขานุการควรจะต้องอยู่กับหน่วยงานที่มีความถนัดในการอนุรักษ์ ในอนาคตอาจจะขึ้นอยู่กับกระทรวงวัฒนธรรม หรือ หน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสานงาน ที่มีความถนัดในเรื่องการอนุรักษ์

ในการวางแผนแม่บท ควรจะเป็นแผนที่เป็นองค์รวม ไม่เน้นเพียงด้านกายภาพ ควรมองในเรื่องเศรษฐกิจและสังคมให้มากขึ้น ต้องมุ่งแก้ปัญหาทางสังคม มีการบูรณาการ มีการวางแผนรอง

รับว่าคนที่จะต้องย้ายออกไปแล้วจะไปอยู่ที่ไหน ควรจะมีวิธีการผ่อนปรนเพราะประชาชนอยู่อาศัยมานาน ชุมชนมีวิวัฒนาการมาก่อนที่จะมีแผน ควรจะเป็นแผนที่มองในมิติของสังคม/การแก้ปัญหาสังคมด้วย

นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี¹⁰

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นว่า ที่ผ่านมาได้มีการจัดการ/จัดระเบียบในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ดีในหลายแห่ง ทั้งที่เป็นหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร และที่มาจากนโยบายของคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ แต่ในส่วนที่ไม่ดีคือนโยบายและแผนของคณะกรรมการฯ ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าเน้นด้านการท่องเที่ยว ขาดการมองในเรื่องสังคม ปัญหาคนไร้ที่อยู่ ปัญหาเด็ก เป็นต้น ความคิดแบบไล่อพยพชุมชนออกไปเพราะเข้าใจว่าง่ายซึ่งไม่ถูกต้อง น่าจะใช้การจัดระเบียบได้ ที่ผ่านมากระบวนการทำแผนของคณะกรรมการฯ ปิดแคบเกินไป ส่วนใหญ่เป็นสถาปนิก มีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจำกัด ทั้งนักวิชาการด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประชาชน และองค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้อง ที่ผ่านมายังขาดการประชาสัมพันธ์ และการสร้างความเข้าใจต่อสาธารณชน ชาวบ้านเข้าใจว่าแผนแม่บทเน้นเรื่องส่งเสริมการท่องเที่ยว คณะกรรมการฯ มักจะเผยแพร่ออกมาว่าไม่ได้จะไล่อพยพชุมชน แต่ก็มีนโยบายให้หน่วยงานปฏิบัติเป็นผู้รื้อแทน ชุมชนจึงไม่รู้ว่าจะถูกไล่อพยพจริงหรือไม่

ด้านบทบาท/ภารกิจ มีความเห็นว่า ในการกำหนดนโยบายและวางแผนอนุรักษ์เมือง ควรจะคำนึงถึงปัญหาด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกันด้วย ไม่ใช่เน้นเฉพาะการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม คณะกรรมการฯ ไม่ควรเป็นหน่วยที่ใช้อำนาจ แต่เป็นหน่วยที่ต้องสนับสนุนทางความคิด อำนาจมีอยู่แล้วที่หน่วยงานต่าง ๆ คณะกรรมการฯ ควรมีบทบาทในการจัดให้มีเวทีตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการกับเมืองเก่า โดยเริ่มที่กรุงรัตนโกสินทร์ก่อน และจะต้องมีการติดตามตรวจสอบด้วย

ด้านองค์ประกอบขององค์กร มีความเห็นว่า ควรจะประกอบด้วย ข้าราชการ นักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน และชุมชน โดยควรมีจำนวนและสัดส่วนเท่า ๆ กัน ในส่วนของข้าราชการคิดว่าไม่มีปัญหาเพราะเป็นหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบนำไปปฏิบัติ นักวิชาการควรประกอบด้วยสาขาต่าง ๆ ได้แก่ สังคมสงเคราะห์ จิตวิทยา สังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี การอนุรักษ์ ผังเมือง เศรษฐศาสตร์ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น องค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องควรมีความหลากหลายมากขึ้น ได้แก่ ด้านการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ คนไร้ที่อยู่อาศัย ปัญหาเด็ก และปัญหาของชุมชน ส่วน

¹⁰สัมภาษณ์ ปฐมฤกษ์ เกตุทัต, อาจารย์ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 16 กุมภาพันธ์ 2545.

องค์ประกอบที่เป็นชุมชน ควรจะมีตัวแทนจากชุมชนร่วมด้วย ส่วนสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขตนั้น ยังไม่ถึงว่าเป็นตัวแทนของชุมชนที่เพียงพอ

หน่วยงานที่เป็นฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการฯ ควรจะเป็นองค์กรไหนยังไม่มีให้เห็น แต่ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันยังไม่มีดี อาจพิจารณาว่าจะสามารถไปขึ้นอยู่กับคณะกรรมการที่ดูแลด้านวัฒนธรรมหรือปัญหาเมืองโดยเฉพาะในระดับรัฐสภาว่าจะเป็นไปได้หรือไม่ ในระดับประเทศ น่าจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการมาพิจารณาเฉพาะปัญหาเรื่องเมืองทั่วประเทศ โดยอาจมีคณะอนุกรรมการมาดูแลเฉพาะเรื่องกรุงรัตนโกสินทร์ก็ได้ แต่ถ้าไม่มีปัญหาสามารถตกลงกันได้ ก็ไม่จำเป็น

ที่ผ่านมา ยังขาดองค์กรระดับเมือง แม้แต่กรุงเทพมหานครยังเป็นระบบที่ค่อนข้างปิด คนในสภากรุงเทพมหานครยังมีการผูกขาด เรื่องปัญหากรุงเทพฯ เป็นปัญหาของคนทั้งประเทศ ต้องเอาคนทั้งประเทศมาร่วมฟัง ควรต้องฟังเสียงเหล่านี้ด้วย อาจใช้แบบสอบถามหรือการจัดเวทีสัมมนาในที่ต่าง ๆ โดยมีองค์กรหลักเป็นเจ้าของเรื่อง ถ้าจะให้ดีต้องเป็นองค์กรพัฒนาเอกชน เพราะจัดเวทีจากภายนอก เมื่อได้ข้อตกลงในส่วนนี้แล้ว องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นก็รับชว่งนำไปดำเนินการต่อไป ในขั้นปฏิบัติ กรุงเทพมหานครจะเป็นผู้ประสานงานในการดำเนินงาน เช่น การประสานกับหน่วยงานที่ด้านไฟฟ้า ประปา และควรกระจายอำนาจมากขึ้น ทั้งด้านการบริหารและการคลัง หน่วยงานระดับกระทรวงต้องเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ประสานงาน ไม่ใช่สั่งการ แขนงต่าง ๆ ควรจะอยู่ที่ท้องถิ่น

ด้านเครื่องมือสนับสนุนการดำเนินงาน มีความเห็นว่า ในการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์ น่าจะดำเนินการโดยใช้กฎหมายผังเมืองมากที่สุด ซึ่งควรเป็นกฎหมายที่ควบคุมการก่อสร้างอาคารของรัฐด้วย บางกรณีอาจต้องใช้ดุลพินิจได้ เช่น หากโรงพยาบาลศิริราชต้องการก่อสร้างอาคารสูงใช้งานสาธารณะประโยชน์ ก็ควรมีการพิจารณากันเป็นวงกว้าง ไม่ใช่ตัดสินใจในระดับผู้บริหารกระทรวง/ทบวง อาจให้องค์กรใดองค์กรหนึ่งมาเป็นเจ้าของเรื่องจัดให้มีการจัดเวทีพิจารณากัน เช่น อาจเป็นแพทยสภา โดยถ้าส่วนใหญ่มีความเห็นว่าจะไม่ให้สร้างก็จะได้หาทางออกกันตามความจำเป็น

ในการประชาสัมพันธ์ ควรจะให้ความโปร่งใส ต้องพูดทั้งด้านบวกและลบ ควรเปิดเป็นเวทีสาธารณะให้มีการแสดงความคิดเห็นในวงกว้าง หากจัดทำประชาพิจารณ์ ควรจะทำให้ถูกหลักจริง ๆ ต้องมีการแสดงข้อมูลหลักฐานกันจริง ๆ คนที่เป็นกรรมการในการจัดประชาพิจารณ์ ต้องมาจากคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ส่วนหนึ่ง ที่เหลืออาจแต่งตั้งผู้พิพากษามาช่วยคุมเกม นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา สังคมวิทยา มาสมทบ และให้กรรมการของสภามาเป็น

ประธาน องค์ประกอบของกระบวนการ จะยืดหยุ่นขึ้นกับปัญหา โดยให้ชุมชนเข้าไปเฉพาะพื้นที่ ๆ ในการประชาสัมพันธ์อาจต้องให้เป็นหน้าที่ของกรมประชาสัมพันธ์เข้ามาช่วย โดยการกระจายเสียงผ่านสถานีโทรทัศน์ที่มีอยู่ นอกจากนี้ ในการตรวจสอบการดำเนินงานตามแผน อาจใช้กลไกของสื่อมวลชนหรือชุมชนเป็นผู้ช่วยในการตรวจสอบ โดยชุมชนสามารถร้องต่อคณะกรรมการสิทธิการให้จัดประชาพิจารณ์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัญหาต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับบุคคลด้วย แต่ถ้ามีระบบคานอำนาจที่ดี ก็ช่วยในเรื่องของบุคคลได้มาก ต้องสร้างระบบ ให้ตรวจสอบได้

นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์¹¹

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นว่า ไม่ค่อยพอใจกับการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ที่ผ่านมา เพราะเป็นนโยบายและแผนที่ไม่ได้พูดถึงเป้าหมายโดยรวมว่าควรจะมีการจัดการพื้นที่ให้มีประโยชน์ใช้สอยอย่างไร และเวลาพูดถึงการจัดการกรุงรัตนโกสินทร์ ภาครัฐคิดว่าตนมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการตัดสินใจ คิดว่าตนมีความรู้ดีกว่า คิดว่าชาวบ้านไม่รู้เรื่อง จึงคิดเผื่อชาวบ้าน ซึ่งเมื่อมองออกมาโดยเน้นด้านความสวยงาม น่าจะจัดระเบียบก็เพียงพอ

ด้านบทบาท/ภารกิจ มีความเห็นว่า คณะกรรมการฯ ควรมีบทบาทเพียงแค่เป็นคณะกรรมการกำหนดนโยบาย กำหนดทิศทางของการใช้พื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ แล้วทำแผนแม่บทที่เป็นที่ยอมรับโดยคนส่วนใหญ่ และสิ้นสุดอำนาจหน้าที่เพียงเท่านั้น หลังจากนั้น จะเป็นภาระหน้าที่ของหน่วยงานปฏิบัตินำไปปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนแม่บทที่วางไว้ ทั้งนี้ ไม่ควรรวมการดูแลเมืองเก่าต่าง ๆ และกรุงรัตนโกสินทร์เข้าไว้ในคณะกรรมการชุดเดียวกันเพราะแต่ละเมืองมีความแตกต่างกัน คนในพื้นที่จะมีการรับรู้ที่ดีกว่า

ด้านองค์ประกอบ มีความเห็นว่า คณะกรรมการชุดใหญ่ ควรจะต้องมีจำนวนผู้ที่เกี่ยวข้องมากพอสมควร และมีคณะกรรมการอีกชุดทำหน้าที่ในการบริหารให้เป็นไปในทางปฏิบัติ คณะกรรมการชุดหลังนี้ จะขึ้นอยู่กับหน่วยงานใดก็ได้ ทั้งกรุงเทพมหานครหรือ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม เพราะด้านนโยบายและแผนที่กำหนดขึ้นตั้งแต่แรกชัดเจน คณะกรรมการชุดนี้จะขึ้นอยู่กับที่ไหนก็ได้ โดยคณะกรรมการชุดนี้มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับกับการดำเนินงาน และตีความกรณีที่มีปัญหาเฉพาะหน้าในเบื้องต้น แล้วเสนอให้คณะกรรมการชุดใหญ่พิจารณา

ด้านเครื่องมือ มีความเห็นว่า แผนแม่บทควรจะต้องออกมาเป็นกฎหมายมีสภาพบังคับต่อภาคเอกชนได้ แต่ปัญหาต่อไปที่ต้องพิจารณาคือ ในส่วนของหน่วยงานภาครัฐ ที่มักจะละเลยต่อ

¹¹ สัมภาษณ์ วันชัย มีชาติ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 27 กุมภาพันธ์ 2545.

กรอบของกฎหมาย ในกรณีนี้ต้องขึ้นอยู่กับรัฐบาลที่จะมีนโยบายและมาตรการที่จะเอาจริงเอาจัง ต่อหน่วยงานที่ละเมิด เช่น ใช้มาตรการไม่จัดสรรงบประมาณให้หน่วยงานนั้น ๆ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับว่า รัฐบาลมีความเอาจริงเอาจังเพียงใด กรณีการย้ายตลาดนัดสนามหลวงซึ่งไม่น่าจะย้ายได้ รัฐก็ช่วยให้สามารถย้ายสำเร็จได้

องค์ประกอบของคณะกรรมการ ควรประกอบด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากที่สุด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม สำนักงานประมาณ กรมศิลปากร ผู้ทรงคุณวุฒิด้านผังเมือง สถาปัตยกรรม ซึ่งอาจต้องมีสัดส่วนมากหน่อย วิศวกรรมศาสตร์ และด้านนิติศาสตร์และการบริหาร แต่มีสัดส่วนไม่ต้องมาก ด้านประวัติศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งสมาคมวิชาชีพที่มีอยู่ในคณะกรรมการฯ มีลักษณะเป็นตัวแทนของฝ่ายวิชาการมากกว่า และต้องมีตัวแทนประชาชนในพื้นที่ ซึ่งในส่วนตัวแทนประชาชน ยังต้องมีการพัฒนาการคัดเลือกตัวแทนประชาชนในพื้นที่ให้มีความเป็นตัวแทนจริง ๆ มากกว่าที่เป็นอยู่ โดยรวมสัดส่วนของคณะกรรมการฯ ควรต้องมีสัดส่วนของทั้ง 3 กลุ่มในจำนวนเท่า ๆ กัน เพื่อให้เกิดความสมดุลในการตัดสินใจ

ฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการฯ ควรจะต้องมีทัศนคติที่ไม่ปิดกั้นประชาชน ไม่ควรนึกว่าเป็นภาครัฐ มีอำนาจหน้าที่สั่งการได้อย่างเดียว มิเช่นนั้น จะเกิดความขัดแย้งกันกับประชาชน นอกจากนี้แล้ว ฝ่ายเลขานุการควรมีหน้าที่ในการติดตามผลการดำเนินงานตามโครงการ

ด้านงบประมาณไม่น่ามีปัญหา เพราะเท่าที่เห็นก็มีการอนุมัติมาใช้ในพื้นที่มาก แต่ขาดที่การประสานงานทำให้เสียงบประมาณเปล่าประโยชน์ และถ้าประชาชนมีส่วนร่วมก็สามารถระดมทุนจากประชาชนได้

นักวิชาการด้านนิติศาสตร์¹²

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นว่า คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ควรจะมีวางแผนในระดับหนึ่ง หน่วยงานปฏิบัติก็มีการกำหนดแผนในส่วนของตนอยู่ในระดับหนึ่ง การวางแผน เช่น การย้ายสถานที่ราชการหรือมหาวิทยาลัยออกไปจากพื้นที่ ควรจะต้องถามประชาชนด้วย เพราะประชาชนก็คือลูกค้า พื้นที่ต่าง ๆ มีประวัติศาสตร์ การย้ายสถานที่ใดถือเป็นการย้ายประวัติศาสตร์บริเวณนั้น จึงไม่ใช่เรื่องที่คนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดจะมาประชุมกันแล้ว บอกให้ย้ายก็ต้องย้ายไป พื้นที่ชุมชนต่าง ๆ ทำให้บริเวณมีชีวิตชีวาได้ ควรจะจัดระเบียบรักษาความสะอาด ไม่จำเป็นต้องรื้อย้าย ชุมชนที่ถูกมองว่าเบียดเบียนให้โบราณสถานเสียคุณค่านั้น เราสามารถให้การ

¹²สัมภาษณ์ ทิพย์ชนก รัตโนสถ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 21 กุมภาพันธ์ 2545.

ศึกษาได้ มนุษย์เป็นพวกที่แสวงหาผลประโยชน์ ต้องอยู่รอด ถ้าจัดการให้ชุมชนทั้งหมดยังคงอยู่ต่อไปในพื้นที่ได้ และโบราณสถานก็ยังอยู่ได้ ก็คงจะเป็นการดีกว่า

ด้านบทบาท/ภารกิจ มีความเห็นว่า คณะกรรมการฯ ควรทำหน้าที่กำหนดนโยบายที่เป็นกรอบใหญ่ การวางนโยบายที่ต้องลงในรายละเอียด ควรแบ่งความรับผิดชอบให้คณะอนุกรรมการเป็นผู้พิจารณา ส่วนแผนปฏิบัติการ ควรมอบให้หน่วยราชการเป็นผู้นำไปดำเนินการ นอกจากนี้ ในการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ สิ่งที่ภาครัฐควรจะทำแต่ยังไม่ปรากฏ คือ การสร้างแรงจูงใจให้กับประชาชนที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ ในต่างประเทศ เช่น ที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ภาครัฐได้ลดภาษีให้กับประชาชนที่สามารถเก็บรักษาอาคารเก่าที่มีคุณค่าไว้ได้ ซึ่งเป็นบทบาทที่รัฐจะนำมาใช้ ที่ผ่านมามีค้อยเห็นด้วยกับการขอการสนับสนุนสีจากบริษัทเอกชนมาทำสีอาคารของประชาชน เป็นการใช้ความคิดแบบสังคมนิยม การไปขอสีจากภาคเอกชน จะทำให้บริษัทเอกชนสามารถมีอำนาจต่อรองทางราชการในเรื่องอื่นได้ เช่น หากบริษัทปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำทางกรุงเทพมหานครก็คงจะลำบากใจที่จะเข้าไปจับกุม เป็นต้น ดังนั้น ควรใช้การให้แรงจูงใจที่เป็นระบบ เช่น การใช้ระบบภาษี ซึ่งจะทำให้เกิดความเท่าเทียมกันทั้งหมด การดูแลเมืองเก่าต่าง ๆ สามารถรวมอยู่ในคณะกรรมการฯ ชุดนี้ได้ โดยตั้งเป็นคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจ

ด้านโครงสร้างและองค์ประกอบ องค์กรอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์ ควรจะเป็นองค์กรในรูปแบบกึ่งราชการกึ่งอิสระ ในความเป็นราชการซึ่งเป็นอิสระเต็มตัวไม่ได้ เพราะจำเป็นต้องใช้งบประมาณและสถานที่ตั้งขององค์กรจากรัฐ และสามารถสั่งการได้ตามสายบังคับบัญชาของภาครัฐ ในความเป็นอิสระ คือ ในการกำหนดกรอบนโยบาย ต้องมีความคล่องตัวพอสมควร ไม่ควรให้มีการกีดกันจากนักการเมืองซึ่งเป็นผู้แทนกลุ่มผลประโยชน์ องค์ประกอบควรจากประกอบด้วยตัวแทนของคนในพื้นที่ด้วย โดยจะแบ่งเป็นกลุ่มตามผลประโยชน์ที่ต่างกัน อาจจะแบ่งเป็นกลุ่มชุมชนรากหญ้า กลุ่มพ่อค้า กลุ่มข้าราชการ และกลุ่มนักวิชาการ แต่ไม่ควรจะแบ่งออกเป็นตัวแทนเขตพื้นที่ ทั้งนี้จำนวนของคณะกรรมการ ไม่ควรจะมีมากเกินไป คณะกรรมการฯ ไม่น่าจะเกิน 20 คน ควรจะใช้ตัวแทนของประชาชนในรูปขององค์กรพัฒนาเอกชนมากกว่าการนำประชาชนทั่วไปมาร่วม เพราะจะทำให้จำนวนคณะกรรมการเยอะเกินไป โดยประชาชนทั่วไปสามารถเข้ามาร่วมในชั้นประชาพิจารณ์ได้

ในส่วนขององค์ประกอบที่เป็นหน่วยงานของรัฐ มีความเห็นว่า ควรเลือกเฉพาะหน่วยงานที่มีความจำเป็นเท่านั้นเพื่อไม่ให้คณะกรรมการฯ ใหญ่โตอึดอัดเกินไป หน่วยงานที่จำเป็น ได้แก่ หน่วยงานที่มีหน้าที่ต้องบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับนโยบายและแผน นอกจากนั้นสำนักงบประมาณก็มีความจำเป็น เพราะจะได้มาอธิบายถึงเรื่องการใช้งบประมาณของชาติ แต่ถ้าตั้ง

คณะกรรมการแล้วมีการอนุมัติงบประมาณมาให้เลย สำนักงานงบประมาณก็ไม่มีควมจำเป็น เป็นต้น การแต่งตั้งกรรมการ อาจไม่จำเป็นต้องเป็นอธิบดี ควรจะแต่งตั้งคนที่กระตือรือร้นกับงานนี้ แล้วให้อำนาจเต็มในการตัดสินใจ ปัญหาของคณะกรรมการฯ คือ ไม่รู้อำนาจแท้จริงว่ามีหน้าที่ทำอะไรชัดเจน จึงไปดึงเอาหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาร่วมด้วยเต็มไปหมด นอกจากนี้ ต้องกำหนดกรอบเวลาด้วย ถ้ามีกรอบเวลาแน่ชัด ผู้บริหารหน่วยงานต่าง ๆ ก็จะมีแรงจูงใจทำงานให้เสร็จ ดังนั้น คณะกรรมการดังกล่าวควรจะเป็นคณะกรรมการชั่วคราว เมื่อวางแผนได้อยู่ตัวแล้ว ก็ควรจะเป็นภารกิจให้กรุงเทพมหานครนำไปปฏิบัติเป็นหลัก

หน่วยงานสนับสนุนคณะกรรมการฯ ควรจะขึ้นอยู่กับประเด็นที่นโยบายต้องการเน้น เช่น ถ้าจะเน้นเรื่องการท่องเที่ยว คงต้องขึ้นอยู่กับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือกระทรวงด้านวัฒนธรรมหรือสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ทั้งนี้ควรจะเป็นหน่วยงานระดับชาติ ไม่ใช่ตั้งอยู่ที่กรุงเทพมหานคร

คณะกรรมการฯ ควรจะมีเครื่องมือหรืออาวุธหรือไม่นั้น ยังไม่เป็นที่แน่ใจระหว่าง ควรจะมีสิทธิในการดำเนินคดีแทนประชาชนหรือแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือไม่ ถ้ามีอำนาจบังคับใช้กฎหมายด้วยจะมีอำนาจเต็ม ไม่แน่ใจว่าจะชอบธรรมหรือไม่ อย่างไรก็ตาม องค์การจะต้องจัดให้มีการทำประชาพิจารณ์แผนด้วย ด้านการบังคับคดี ถ้าเป็นของทางราชการ ก็มีสำนักงานอัยการสูงสุด เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ อาจใช้ระบบเดิมก็ได้ เพราะองค์การจะได้ไม่จำเป็นต้องมีหน้าที่มาคอยจับผู้ทำความผิด อย่างไรก็ตาม ควรจะมีการนำกฎหมายที่มีอยู่ทั้งหมดในพื้นที่มารวมไว้ให้มีผู้บังคับใช้กฎหมายเพียงหน่วยงานเดียว เพราะที่ผ่านมา หน่วยงานมักจะเกี่ยงงานกัน ไม่มีใครยอมรับผิดชอบ ต่างอ้างกฎหมายอื่น ๆ ว่าตนไม่มีหน้าที่ที่จะสามารถดำเนินการได้ จึงควรมีหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งรับผิดชอบ

ทั้งกระบวนการวางแผน ควรจะเริ่มจากการให้การศึกษา คือ สร้างการยอมรับด้วยกัน แล้วค่อยมาดูว่าใครควรต้องเป็นผู้รักษากฎหมาย ในพื้นที่นี้อาจต้องออกกฎหมายมาเป็นผังเมืองเฉพาะ มอบอำนาจให้กรุงเทพมหานคร หรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง คณะกรรมการฯ เป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ส่วนรวม ถ้าหน่วยงานที่มีอำนาจบังคับใช้ไม่ทำ ประชาชนสามารถฟ้องศาลปกครองให้บังคับหน่วยงานที่รับผิดชอบให้บังคับใช้กฎหมาย ด้านประชาชนก็มีกลุ่มเฝ้าระวังอยู่แล้ว เช่น ตาวิเศษ

คณะกรรมการฯ ควรมีอำนาจ หน่วยงานไม่ควรข้ามหัวคณะกรรมการ หรือข้ามหัวกรุงเทพมหานคร ไปถึงคณะรัฐมนตรี ควรต้องเป็นกรอบเดียวกัน หน่วยงานอื่นต้องให้การยอมรับ ถ้าเกิดปัญหาที่ขึ้นศาลปกครองได้ หน่วยงานสามารถร้องทุกข์ว่า คณะรัฐมนตรีใช้อำนาจมิชอบ

มติคณะรัฐมนตรีก็ตกไป ในขณะที่เดียวกัน ถ้าคณะกรรมการฯ ใช้อำนาจในทางที่ไม่ถูกต้อง ก็ สามารถมีการอุทธรณ์ได้โดยกระบวนการของศาลปกครองเช่นกัน หรือ อาจตั้งอนุญาโตตุลาการ ซึ่งเป็นกระบวนการยุตินอกศาลก็ได้ กฎหมายควรจะเป็นคำตอบสุดท้าย เมื่อทางอื่นไม่ได้ ไม่ใช่ นำ มาใช้ตั้งแต่แรก ต้องใช้สังคมหรือชุมชนยินยอมเสียก่อน ควรให้เขามีส่วนร่วมตั้งแต่แรก ก็ควร กำหนดกติกากันตั้งแต่แรก กำหนดกรอบของกฎหมายตั้งแต่ตอนนั้น ส่วนรายละเอียดของ กฎหมาย นักกฎหมายจะไปร่วมมือกันร่างอีกครั้ง

อย่างไรก็ตาม การทำงานแบบคณะกรรมการจะมีปัญหามาก เพราะเกิดอำนาจนิยม คือ บุคคลที่เป็นกรรมการอาจคิดว่าตัวเองสำคัญ ต้องประชุมหลายแห่ง บางคนไม่อ่านเอกสารมาก่อน กรรมการแบบนี้จึงมักไม่ค่อยได้ทำประโยชน์เท่าที่ควร แต่ต้องใช้งบประมาณนำไปเป็นเบี้ยประชุม มาก

3. แนวความคิดของกลุ่มผู้แทนประชาชนและองค์กรเอกชน จากการสัมภาษณ์ผู้แทน ประชาชนในระดับต่าง ๆ และองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 6 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละคนมี แนวความคิดดังรายละเอียดต่อไปนี้

สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เขตพระนคร¹³

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นว่า ยังไม่ค่อยพอใจกับผลการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์ เพราะน่า จะมีมาตรการที่เข้มงวดมากกว่านี้ ปัญหารถประจำทางและรถทัศนาจรขนาดใหญ่จอดบริเวณข้าง วัดโพธิ์ ทำให้การจราจรติดขัดและทำให้โบราณสถานชำรุดเสียหาย ซึ่งไม่รู้จะเรียกค่าเสียหายจาก ใคร รัฐบาลจะเข้มงวดและดำเนินการอย่างจริงจังมากกว่านี้ ควรจะต้องหาหน่วยงานมารับผิดชอบ อย่างจริงจัง และควรมีนโยบายที่ชัดเจนต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ไม่เห็นด้วยกับแผนแม่บทที่ต้องรื้อ ย้ายชุมชน แต่ควรเน้นที่การจัดระเบียบ

ด้านบทบาท/ภารกิจ มีความเห็นว่า การดำเนินงานอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ เป็นโครงการที่เกินขีดความสามารถของกรุงเทพมหานครที่จะดำเนินงานเพียงลำพัง เพราะมีเจ้า ของที่ดินที่เกี่ยวข้องมาก ทั้งของเอกชนและของรัฐ ได้แก่ กรมธนารักษ์ สำนักงานทรัพย์สินส่วน พระมหากษัตริย์ รัฐบาลควรจะต้องมีส่วนร่วมด้วย โดยคณะกรรมการฯ ควรมีบทบาทเต็มที่ในการ ทำงานร่วมกันกับกรุงเทพมหานครด้วย

¹³สัมภาษณ์ แก้ว แห้วสันตติ, สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เขตพระนคร, 16 กุมภาพันธ์ 2545.

ด้านโครงสร้างและองค์ประกอบ มีความเห็นว่า หากคณะกรรมการฯ ดูแลไม่ทั่วถึงทั้งพื้นที่ ก็ควรจะแต่งตั้งคณะอนุกรรมการขึ้นมาช่วยพิจารณา สำหรับองค์ประกอบของคณะกรรมการฯ ที่เป็นอยู่ประกอบด้วยผู้มีอำนาจในการสั่งการได้ทั้งสิ้น ไม่น่าจะเป็นปัญหา ถ้าตั้งใจทำงานจริง ๆ ก็จะสามารถทำให้การดำเนินงานให้สำเร็จได้ คณะกรรมการฯ มีประธานกรรมการเป็นถึงรองนายกรัฐมนตรี แสดงให้เห็นว่าเป็นองค์ประกอบที่สามารถเอื้อให้การดำเนินงานที่จะสำเร็จได้ ในฐานะสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร มีความเห็นว่าควรให้สมาชิกสภากรุงเทพมหานครไปร่วมให้การพิจารณาโครงการด้วย อาจจะเป็นในระดับอนุกรรมการหรือระดับไหนไม่สำคัญ ถ้าเป็นไปได้ก็ควรให้สมาชิกสภากรุงเทพมหานครเป็นกรรมการด้วย เพราะถือเป็นตัวแทนเจ้าของประชาชนพื้นที่

สำหรับคณะกรรมการฯ ที่ดูแลเมืองเก่าต่าง ๆ มีความคิดว่า ต้องไม่ใช่คณะกรรมการชุดเดียวกัน ควรจะมีคนในพื้นที่เข้ามาเป็นกรรมการ อาจตั้งเป็นคณะอนุกรรมการภายใต้คณะกรรมการระดับชาติ โดยเน้นที่คนในพื้นที่ เพราะมีข้อมูลดีกว่าผู้บริหารส่วนราชการ กรรมการจากหน่วยราชการจะมีความรู้ในภาพกว้าง แต่ภาพลึกแล้วต้องมีคนในท้องถิ่นเป็นหลัก

ด้านเครื่องมือสนับสนุนการดำเนินการ มีความเห็นว่า ควรจะต้องมีผู้ใดผู้หนึ่งออกมาให้คำตอบอย่างชัดเจนว่าจะดำเนินการอย่างไร ควรจะมีการนำหุ่นจำลองมาแสดงให้ชาวบ้านดู เพื่อเขาจะได้รู้เข้าใจว่าควรจะต้องดำเนินการอย่างไร ปัจจุบันประชาชนในพื้นที่ที่มีความพร้อมที่จะออกเงินทุนเองในการจัดระเบียบพื้นที่ แต่ไม่แน่ใจถึงนโยบาย แม้แต่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาของรัฐก็ไม่แน่ใจว่าจะต้องถูกรื้อย้ายหรือไม่ ดังนั้นควรจะมีการประชาสัมพันธ์ให้เกิดความเข้าใจ

ด้านการควบคุมการก่อสร้างอาคารของรัฐ มีความเห็นว่า ตามกฎหมายควบคุมอาคาร แม้เป็นหน่วยงานราชการด้วยกัน ก็ต้องแจ้งให้กรุงเทพมหานครทราบ แต่ในทางปฏิบัติ ผู้บริหารมักไม่ยอมปฏิบัติตามกฎหมาย อำนาจทางบริหารสามารถควบคุมได้ แต่ไม่ได้ทำจริงจังเท่านั้นเอง เป็นเพราะรัฐขาดนโยบายที่ชัดเจนมากกว่า

ด้านหน่วยงานสนับสนุนคณะกรรมการฯ มีความเห็นว่า แม้แต่สมาชิกสภากรุงเทพมหานครยังไม่ทราบว่าคณะกรรมการฯ มีการทำงานกันอย่างไร เวลาประชาชนถามก็ตอบไม่ได้ ทำให้ประชาชนไม่ทราบและไม่เข้าใจว่าคณะกรรมการฯ มีการดำเนินงานอย่างไร มีความเข้าใจที่ไม่ตรงกันว่าขึ้นอยู่กับกรุงเทพมหานครหรือหน่วยงานใด แสดงให้เห็นว่าขาดการประชาสัมพันธ์

สมาชิกสภาเขตพระนคร¹⁴

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความพอใจต่อผลการดำเนินงานอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์ในช่วงที่ผ่านมาในระดับหนึ่ง เพราะการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ยังเป็นรูปแบบที่ไม่ชัดเจน องค์กรที่ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ไม่รู้ว่าชาวบ้านมีความต้องการอย่างไร ควรจะคำนึงถึงชาวบ้านและการพัฒนาควบคู่ไปด้วย ในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ ปัญหาเร่งด่วนที่ต้องทำคือการจัดระเบียบพื้นที่

ด้านบทบาท/ภารกิจ มีความเห็นว่า ในการวางแผนควรจะคำนึงถึงประชาชนด้วย และเมื่อวางแผนแล้วก็ต้องมีการติดตามผลด้วย ซึ่งคณะกรรมการฯ ปัจจุบันมีบทบาทเพียงการวางแผนอย่างเดียว แต่ไม่ติดตามผล นอกจากนี้ ในการอนุรักษ์อาคารจำเป็นต้องใช้เงินทุนสูง ดังนั้นหากรัฐจะอนุรักษ์ก็ต้องสนับสนุนงบประมาณด้วย แต่ต้องไม่ลืมที่จะถามชาวบ้านด้วย ส่วนการอนุรักษ์เมืองเก่าต่าง ๆ ของประเทศต้องดูว่าคล้ายกันหรือไม่ ถ้าใช่ก็รวมอยู่ในหน้าที่ของคณะกรรมการชุดเดียวกันได้

ด้านโครงสร้างและองค์ประกอบ มีความเห็นว่า คณะกรรมการฯ ควรประกอบด้วย ตัวแทนชาวบ้าน กรมศิลปากร หน่วยงานของภาครัฐที่มีหน้าที่ในการสั่งตามสายงานได้ เช่น กรมเจ้าท่า และหน่วยงานอื่น ๆ ได้แก่ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ รวมทั้ง กรุงเทพมหานคร สำนักงานเขต ควรจะให้ผู้สื่อข่าวเข้ามาช่วยในกระบวนการด้วย โดยทำหน้าที่เป็นผู้เผยแพร่ข่าวสาร แต่ไม่ถึงขั้นเป็นกรรมการ นอกจากนี้ ต้องดูวัตถุประสงค์ด้วยว่าต้องการจะพัฒนาเพื่ออะไร ถ้าต้องการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยว ก็เอาตำรวจท่องเที่ยวมาร่วมด้วย ทั้งในระดับการประสานงานและเป็นกรรมการ นอกจากนี้มีความเห็นว่า กรรมการจากหน่วยงานราชการ หากเป็นผู้บริหารหน่วยงานมาประชุมเองจริง ๆ จะทำให้การสามารถตัดสินใจได้ทันที

คณะกรรมการควรจะประกอบด้วยคณะอนุกรรมการชุดย่อยมาพิจารณาเฉพาะเรื่อง เพื่อจะได้มีการดำเนินงานที่ง่ายและรวดเร็วขึ้น เช่น ด้านงบประมาณ ก็อาจตั้งปลัดกระทรวงการคลังมาเป็นประธานอนุกรรมการ ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ก็ตั้งผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นประธานอนุกรรมการ ส่วนในระดับของสมาชิกสภาเขต ก็น่าจะให้มีส่วนร่วมเป็นกรรมการได้ เพราะเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในพื้นที่ แต่ในทางปฏิบัติก็ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะบุคคลด้วย ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบริเวณชุมชน ก็ควรตั้งตัวแทนชุมชนให้มีส่วนร่วมด้วยในระดับหนึ่งเท่า

¹⁴สัมภาษณ์ อนันต์ชัย เตชะพิกษ์ศาสตร์, สมาชิกสภาเขตพระนคร, 16 กุมภาพันธ์ 2545.

นั้น ไม่ใช่ให้มีการตัดสินใจทั้งหมด เพราะชาวบ้านมักจะคำนึงถึงผลประโยชน์ของตัวเอง ผู้แทนชุมชนควรมีส่วนร่วมในระดับที่ไม่ใช่ระดับการตัดสินใจ

ด้านเครื่องมือการสนับสนุนการดำเนินงาน มีความเห็นว่า ประชาชนยังไม่เข้าใจการอนุรักษ์ ดังนั้นจึงควรจะต้องปลูกฝัง แต่ค่อยเป็นค่อยไป ปัญหาหลักที่เป็นอยู่เพราะขาดการประชาสัมพันธ์ เมื่อชาวบ้านมารู้ข่าวภายหลังว่าตนได้รับผลกระทบจากแผน ชาวบ้านจะรวมตัวกันเพื่อต่อต้าน แต่หากมีการประชาสัมพันธ์ตั้งแต่ขั้นแรกให้ประชาชนเข้าใจความสำคัญที่ต้องอนุรักษ์ ก็จะสามารถกันได้ง่ายขึ้น โดยในส่วนของหน่วยงานสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการฯ มีข้อคิดเห็นว่า ถ้าหน่วยงานมีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อมีปัญหาในการพิจารณา ก็สามารถออกมาดูพื้นที่ได้เลย

ในด้านปัญหาการควบคุมการก่อสร้างอาคารของภาครัฐ มีความเห็นว่า ภายใต้กลไกของระบบบริหารราชการสามารถจะทำได้ เพราะคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่ามีรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ ถ้าฝ่ายการเมืองเอาจริงเอาจัง ก็สามารถนำไปพิจารณาในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี แล้วให้รัฐมนตรีต้นสังกัดสั่งการลงมาตามสายการบังคับบัญชา

ผู้นำชุมชนป้อมมหากาฬ¹⁵

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นว่า ชาวบ้านไม่พอใจกับแผนการอนุรักษ์ เพราะไม่เข้าใจว่าทำไมต้องรื้อย้ายชุมชน ทำไมจึงไม่ให้ประชาชนสามารถอาศัยอยู่ต่อไปได้ แล้วให้จัดระเบียบให้สะอาดเรียบร้อย คนในชุมชนเห็นด้วยกับนโยบายที่จะบูรณะป้อมมหากาฬ แต่ไม่เข้าใจว่าทำไมจึงไม่ให้ชาวบ้านรับรู้เรื่องด้วย ภาครัฐไปจัดการกันเองฝ่ายเดียว ไม่ทราบว่าได้เคยมีการจัดทำประชาพิจารณ์ก่อนหรือไม่ แต่เดิมยอมรับว่าประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจกับการอนุรักษ์โบราณสถาน ไม่รู้ว่าจะติดต่อกับทางราชการได้อย่างไร ในส่วนของพื้นที่รองรับของรัฐที่ทางกรุงเทพมหานครและการเคหะแห่งชาติจัดหาให้ นั้น ตั้งอยู่ไกลมากเดินทางไม่สะดวก ชาวบ้านที่ย้ายไปไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพใหม่ได้ มีปัญหาเรื่องโรงเรียนของเด็ก และไม่รู้จะประกอบอาชีพอะไร

ชุมชนป้อมมหากาฬถูกเพิกถอนทะเบียนความเป็นชุมชนจากทางสำนักงานเขตพระนคร เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2537 ทำให้ไม่มีสภาพเป็นชุมชนตามความหมายของทางกรุงเทพมหานคร

¹⁵สัมภาษณ์ พีรพล เหมรัตน์, รองประธานกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนริมคลองโอง่าง และคณะทำงานชุมชนป้อมมหากาฬ, 19 กุมภาพันธ์ 2545.

ปัจจุบันชุมชนป้อมมหากาฬมีลักษณะเป็นชุมชนที่จัดตั้งคณะทำงานขึ้นมาเอง โดยมีคณะทำงานจำนวน 11 คน ส่วนกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนริมคลองโอง่าง เป็นเงื่อนไขที่ชุมชนต้องจัดตั้งขึ้นเพื่อจดทะเบียนเป็นสมาชิกของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ซึ่งเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือให้ชาวบ้านรวมตัวกันในชุมชนและประสานงานเป็นเครือข่ายกับชุมชนอื่น ๆ

ด้านบทบาท/ภารกิจขององค์กรอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์ มีความเห็นว่า ควรจะต้องมีบทบาทในการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย ไม่ใช่เข้ามาดำเนินการรื้อถอนทันที

ด้านองค์ประกอบของคณะกรรมการฯ มีความเห็นว่า ไม่จำเป็นต้องให้ผู้แทนชุมชนเป็นกรรมการ เพราะถึงแม้จะเลือกเป็นตัวแทนเข้าไปมีส่วนร่วมในกรรมการ ก็ไม่รู้ว่าทางราชการจะยอมรับฟังหรือไม่ อยากให้ภาครัฐมาเสนอโครงการต่อประชาชนก่อน แล้วให้กลุ่มผู้เดือดร้อนเข้าไปมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการตัดสินใจอย่างเช่นการจัดทำประชาพิจารณ์ ในส่วนของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน มีความคิดเห็นว่า ไม่มั่นใจว่าหากแต่งตั้งให้เป็นกรรมการ จะเป็นตัวแทนให้ชุมชนได้จริงหรือไม่ เพราะถึงอย่างไรก็เป็นอย่างยังเป็นหน่วยงานของรัฐ อาจตกอยู่ใต้ระบบหรือความคิดแบบภาครัฐ มีบทบาทเป็นผู้ให้การสนับสนุนองค์กรชุมชนดีแล้ว ส่วนในระดับผู้แทนประชาชนทั้งระดับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาเขต ไม่ได้คาดหวังว่าจะเป็นตัวแทนเป็นปากเป็นเสียงของประชาชนได้ในการกำหนดนโยบายอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์ เพราะหลังเลือกตั้งแล้วไม่ค่อยได้เห็นอีก แต่บางคนก็ที่ยังเข้ามาให้ความช่วยเหลือกับชุมชน

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นเพิ่มเติมว่า หน่วยงานภาครัฐน่าจะยอมรับว่าชุมชนสามารถอยู่คู่กับโบราณสถานได้ ชุมชนได้เสนอโครงการแบ่งปันที่ดิน (Land Sharing) เพื่อขออยู่ในบริเวณเดิมซึ่งชาวชุมชนยินดีให้ความร่วมมือในการเช่าที่ดินจากรัฐ ดูแลสวนสาธารณะ ดูแลโบราณสถาน ปัจจุบันชุมชนก็ได้ช่วยกันดูแลป้อมมหากาฬและกำแพงเมือง ได้แก่ ห้ามไม่ให้มีการติดสติ๊กเกอร์บนกำแพงเมือง ช่วยตัดต้นไม้ที่งอกออกมาจากกำแพงเมือง เป็นต้น

เครือข่ายรักษามรดกวัฒนธรรมทำพระจันทร์ และประชาคมเกาะรัตนโกสินทร์¹⁶

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นว่า ในภาพรวมแล้วไม่พอใจต่อผลการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์ แม้เห็นด้วยกับการย้ายหน่วยงานราชการ แต่ไม่เห็นด้วยกับการย้ายตลาดนัดสนามหลวงและการรื้อถอนอาคารโรงพยาบาลนครเฉลิมไทย เพราะไม่ได้รู้สึกว่าเป็นสิ่งที่สกปรก แต่คิดว่าเป็นเสน่ห์ของ

¹⁶ สัมภาษณ์ ปิติ กุลศิริวัฒน์, ผู้ประสานงานเครือข่ายรักษามรดกวัฒนธรรมทำพระจันทร์ และประชาคมเกาะรัตนโกสินทร์, 16 กุมภาพันธ์ 2545.

พื้นที่ นโยบายการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์ เป็นการมองที่มิติทิศทาง ขาดการเห็นคุณค่าของประชาชน เป็นการแยกประชาชนออกจากสถาบันพระมหากษัตริย์

ด้านบทบาท/ภารกิจ มีความเห็นว่า องค์การอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์ที่ดี ควรจะระดมความคิดเห็นของประชาชนและของนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาถกกันพร้อมกันเพื่อให้เกิดฉันทามติร่วมกัน การวางแผนอนุรักษ์และพัฒนา ควรตั้งอยู่บนข้อควรพิจารณา 4 ด้านใหญ่ ๆ คือ ศักยภาพทางเศรษฐกิจ ความงามของเมือง ความงามของวัฒนธรรม และคำนึงถึงผู้ด้อยโอกาส แผนจะต้องมีความยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงได้ เพราะปัจจัยที่เกี่ยวข้องย่อมมีการเปลี่ยนแปลง

ด้านโครงสร้างและองค์ประกอบ มีความเห็นว่า องค์กรที่ทำหน้าที่ถกกันควรต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่กว้างขวางตั้งแต่เริ่มแรก ต้องใช้นักวิชาการหลายสาขามาก ไม่ใช่มีเพียงสถาปนิก ที่สำคัญ ได้แก่ นักสังคมวิทยา นักเศรษฐศาสตร์ นักสุนทรียศาสตร์ เป็นต้น โดยควรเน้นนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์และนักพัฒนาชุมชนมาก ๆ เมื่อได้ข้อสรุปจากนักวิชาการที่หลากหลายแล้ว ก็นำมาเสนอต่อที่ประชุมประชาชน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และลงมติเลือกแนวทางที่เหมาะสม ด้วยกระบวนการนี้ ประชาชนจะรับรู้ล่วงหน้าและเข้าใจว่าใครบ้างต้องเสียสละสังคมจะคิดเผื่อผู้เสียผลประโยชน์และจะหาทางชดเชยให้กับเขาเหล่านั้น สัดส่วนขององค์ประกอบในกระบวนการ ควรมีสัดส่วนของประชาชนเป็นหลักประมาณร้อยละ 50 นักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญร้อยละ 30 และข้าราชการร้อยละ 15 ซึ่งรวมทั้งหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นด้วย รูปแบบขององค์กร ควรจะเป็นองค์กรอิสระในกำกับของรัฐ ประธานคณะกรรมการเป็นคนภายนอก อาจต้องยึดโยงกับวุฒิสภา เพราะจะสามารถถ่วงดุลกับผลประโยชน์ที่อยู่ในช่องทางของสภาผู้แทนราษฎร ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า องค์กรที่เสนอมานี้ ถ้าเป็นองค์กรที่ดีก็สามารถนำไปใช้กับเมืองเก่าอื่น ๆ ได้ อาจเป็นลักษณะของคณะกรรมการในรูปแบบนี้ในแต่ละจังหวัด

ด้านเครื่องมือสนับสนุนการดำเนินการตามแผน เมื่อได้แผนซึ่งผ่านกระบวนการขั้นต้นแล้ว ก็เสนอผ่านกระบวนการของสภาผู้แทนราษฎร ประกาศออกมาเป็นกฎหมาย หน่วยงานของรัฐจะเป็นผู้นำไปดำเนินการให้สอดคล้องกับแผน โดยองค์กรอิสระที่ตั้งขึ้นจะทำหน้าที่ในการตรวจสอบให้เป็นไปตามแผนด้วย กฎหมายฉบับนี้ ควรจะเปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถเสนอให้มีการปรับปรุงแผนได้ แต่ต้องแจ้งให้ประชาชนทราบด้วย โดยเสนอผ่านทางกระทรวงมหาดไทยเพื่อให้คณะรัฐมนตรีอนุมัติ เพราะคณะรัฐมนตรีต้องรับผิดชอบต่อประชาชน

สมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม¹⁷

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นว่า การอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์ที่ผ่านมามีส่วนดีส่วนหนึ่ง แต่อีกส่วนหนึ่งยังไม่สมบูรณ์ เนื่องจากการดำเนินงานของคณะกรรมการฯ ไม่ประสานกันกับหน่วยงานปฏิบัติ แผนของคณะกรรมการฯ เป็นเหมือนเอกสารทางวิชาการ ซึ่งไปจ้างบริษัทหรือสถาบันการศึกษา ซึ่งไม่ได้เป็นผู้นำแผนไปปฏิบัติ จึงวางแผนตามหลักวิชาการมาก ทำให้ไม่สามารถนำแผนไปปฏิบัติได้หรือปฏิบัติได้เพียงบางส่วน หน่วยงานปฏิบัติเองก็ไปว่าจ้างทำแผนต่างหาก แสดงให้เห็นถึงการไม่ประสานงานกัน

ด้านบทบาท/ภารกิจ มีความเห็นว่า คณะกรรมการฯ ไม่ได้มีอำนาจอะไรมาก เป็นเพียงผู้เสนอแนวคิดต่อคณะรัฐมนตรี แต่ละหน่วยงานมีอำนาจในการดำเนินงานอยู่แล้วตามกฎหมาย คณะกรรมการฯ ไม่มีอำนาจไปเปลี่ยนแปลงแก้ไข จะไปสั่งให้กรมศิลปากรไม่ขึ้นทะเบียนโบราณสถานไม่ได้ คณะรัฐมนตรีก็ไม่มีอำนาจอยู่เหนือกฎหมาย จะไปแก้ไขหรือละเมิดต่อกฎหมายไม่ได้ จะสามารถทำได้ก็เพียงสั่งการให้อธิบดีดำเนินการตาม หรือไม่ก็สั่งย้ายอธิบดี คณะกรรมการฯ ไม่มีอำนาจอะไร จึงไม่กล้าไปพิจารณาในบริเวณวัดหรือวัง เป็นต้น ดังนั้น จึงควรจะต้องปรับปรุงแผนแม่บท โดยมีการวางผังกรุงรัตนโกสินทร์ใหม่ให้ได้ทั้งบริเวณ คณะกรรมการฯ ควรจะมองในภาพกว้าง ควรจะพิจารณาความเป็นไปได้ในการดำเนินการจริง ควรมีการรื้อฟื้นหรือเก็บสิ่งที่อยู่ในอดีตให้คนรุ่นหลังได้เห็นและเข้าใจอดีตความเป็นมาบ้าง และต้องให้ทุกฝ่ายให้การยอมรับ แล้วให้คณะรัฐมนตรีมีมติรองรับแผนนี้ คณะกรรมการต้องประสานหน่วยงานปฏิบัติกับนักวิชาการให้ได้ เมื่อวางแผนได้สำเร็จแล้วต้องมีการติดตามประเมินผลด้วย

ด้านโครงสร้างและองค์ประกอบ มีความเห็นว่า ควรจะเป็นคณะกรรมการในลักษณะที่เป็นปัจจุบันนี้เป็นผู้ทำหน้าที่วางแผน โดยการมีสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานประสานงานก็เหมาะสมดีแล้ว องค์ประกอบของคณะกรรมการฯ ควรประกอบด้วยหน่วยงานราชการที่ปฏิบัติงานในพื้นที่เข้ามาร่วมเป็นกรรมการ ช่วยกันวางแผน มาทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษา ไม่ใช่ไปว่าจ้างสถาบันการศึกษาแล้วนำมาเสนอต่อคณะกรรมการฯ และคณะกรรมการฯ ต้องไม่ใช่มีอยู่ถาวรตลอดไป เมื่อวางแผนเสร็จแล้วก็ยุบไป

ในกระบวนการวางแผนของคณะกรรมการฯ บุคคลแต่ละคนมักจะมองแต่เฉพาะด้านที่ตนถนัด ประธานกรรมการจึงต้องมีบทบาทสำคัญในการหาจุดที่ลงตัว ประธานต้องสามารถรวมความคิดและแก้ปัญหาได้ บุคลิกส่วนตัวของบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในคณะกรรมการฯ ก็มีส่วนสำคัญ

¹⁷สัมภาษณ์ สุวิทย์ รัศมิภุติ, ที่ปรึกษาสมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม, 22 กุมภาพันธ์ 2545.

ทำให้การดำเนินงานของคณะกรรมการฯ มีปัญหา เพราะทำให้กรรมการหลายคนเกิดความเบื่อหน่าย ไม่มาประชุม ผู้บริหารหน่วยงานก็เบื่อหน่ายทำให้ไม่อยากมาประชุม จึงส่งผู้แทนมาประชุมแทน เมื่อมีการตัดสินใจที่ไม่ตรงกับความคิดเห็นของผู้บริหารหน่วยงาน จึงมีปัญหาความขัดแย้งระหว่างคณะกรรมการฯ กับหน่วยงานปฏิบัติ

ในส่วนของหน่วยงานของรัฐ จะต้องคอยดูโครงสร้างระบบบริหารราชการใหม่ที่กำลังปฏิรูป แต่องค์ประกอบแบบเดิมก็เห็นว่ายังดีอยู่แล้ว ถึงแม้จะเปลี่ยนคณะกรรมการใหม่ก็คงมีองค์ประกอบคล้ายของเดิม สิ่งสำคัญคือควรจะเป็นผู้บริหารหน่วยงานมาประชุมเอง เพราะเมื่อผู้บริหารไม่มาประชุม การดำเนินงานก็ไม่คืบหน้าและมีปัญหาตามมา สาเหตุที่หน่วยงานไม่ให้ความสำคัญกับคณะกรรมการฯ เพราะดำเนินการที่ผ่านมายืดเยื้อ ไม่รู้ว่าการดำเนินงานจะจบเมื่อไหร่ ผู้บริหารจึงเห็นว่าไม่ได้เป็นเรื่องที่สำคัญ ถ้าเป็นไปได้ควรให้บุคคลที่เป็นที่เคารพเกรงขามมาเป็นประธาน ถ้าเป็นนายกรัฐมนตรีมาเป็นประธานได้ ผู้บริหารหน่วยงานต่าง ๆ ก็จะมาประชุม เพราะแสดงให้เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ

นอกจากนี้ องค์ประกอบของนักวิชาการ ควรมีนักวิชาการหลากหลายสาขา เช่น ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะ นักวิชาการด้านสังคม เป็นต้น องค์กรพัฒนาเอกชนก็ควรต้องมีมาร่วมด้วย ในส่วนของสมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม มีวัตถุประสงค์ที่สงวนรักษาสิ่งที่มีคุณค่า โดยการเข้าไปให้ความรู้ทางวิชาการแก่ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น จึงเห็นว่าจำเป็นต้องให้มีส่วนร่วม เพราะจะสามารถช่วยเหลือให้คำปรึกษา หากปล่อยให้เกิดความเสียหายก็จะขัดต่อวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสมาคม แต่สำหรับประชาชน คงไม่จำเป็นต้องตั้งเป็นกรรมการ เพราะสามารถให้มีส่วนร่วมในขั้นตอนประชาพิจารณ์ได้ ในด้านสัดส่วนและจำนวนของกรรมการ ไม่มีความเห็นว่าจะควรเป็นอย่างไร แต่ถ้าเป็นคนที่มีคุณภาพมาประชุมก็ไม่มีปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็นประธานกรรมการ

เครื่องมือวิธีการสนับสนุนการดำเนินการ มีความเห็นว่า ควรจะมีการจัดทำหุ่นจำลองมาพิจารณา ควรมีการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาในแต่ละยุคสมัย แล้วพิจารณาความสำคัญของแต่ละยุค เพื่อจะได้มองเห็นภาพรวมว่า ทั้งหมดควรจะอนุรักษ์สิ่งใดในแต่ละยุคไว้บ้าง

ด้านหน่วยงานสนับสนุนการดำเนินการของคณะกรรมการฯ มีความเห็นว่า งานจะคืบหน้าหรือไม่ขึ้นอยู่กับฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการเป็นสำคัญ ถ้าฝ่ายเลขานุการมีความกระตือรือร้น งานก็จะสำเร็จเร็วขึ้น สำหรับสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมนั้น น่าสนใจ เพราะมีภาระรับผิดชอบมาก ถ้าเป็นไปได้ควรจะต้องตั้งเจ้าหน้าที่ชุดหนึ่งมาทำหน้าที่ฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่าโดยเฉพาะ ในการดำเนินงาน

“งานจะเดินหรือไม่เดินอยู่ที่ฝ่ายเลขานุการ ส่วนงานจะเสร็จหรือไม่เสร็จขึ้นอยู่กับประธาน” นอกจากนี้เมื่อการวางแผนจบแล้ว งานที่เหลือคืองานเฉพาะหน้า สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมต้องติดตามผลการดำเนินงานต่อไปด้วย

สำหรับเมืองเก่าต่าง ๆ มีความเห็นว่า การที่ได้จัดตั้งให้รวมเป็นคณะกรรมการชุดเดียวกันก็เพราะว่า หากตั้งคณะกรรมการของเมืองเก่าอื่น ๆ แล้วก็จะได้คณะกรรมการที่มีองค์ประกอบคล้ายกับคณะกรรมการของกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อเป็นเช่นนั้นก็ควรจะรวมเสีย เพราะจะได้ไม่ต้องมีคณะกรรมการหลายชุดทำงานซ้ำซ้อนกัน

ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า การดำเนินงานของรัฐในอนาคตจะมีความยุ่งยากมาก เพราะรัฐธรรมนูญให้สิทธิกับประชาชนมาก ถ้าเกี่ยวกับผลประโยชน์แล้วจะยิ่งยุ่งยาก เพราะไม่มีใครยอมเสียสละเพื่อประเทศชาติจริง หน่วยงานของรัฐก็ไม่มีใครยอมเสียหน้าต่อกัน ผู้บริหารประเทศหรือแม้แต่ผู้บริหารกรุงเทพมหานครเอง หากโครงการใดเป็นของผู้บริหารคนก่อนก็มักจะไม่มีใครยอมดำเนินการต่อ องค์กรพัฒนาเอกชนที่มีการกำหนดให้ต้องมีเข้ามาร่วมก็มีประเภทที่ทำงานแบบรับจ้างคัดค้าน และยังมีศาลปกครอง ซึ่งหากปัญหาใดต้องเข้าสู่กระบวนการของศาล งานทุกอย่างก็ต้องหยุดชะงัก กรณีการบูรณะวัดพระศรีรัตนศาสดารามในอดีตที่ผ่านมา ดำเนินการมานานก็ยังไม่สามารถทำสำเร็จได้ เคยไปเชิญนายกรัฐมนตรีมาเป็นประธาน แต่ตอนนั้นไม่ยอมมา การก็ไม่สำเร็จเสียที จึงต้องไปกราบบังคมทูลสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มาเป็นประธาน ผู้บริหารจึงให้ความร่วมมือ จึงสามารถดำเนินงานไปได้สำเร็จ ดังนั้น หากต้องการให้การวางแผนอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์สำเร็จได้ ควรจะให้นายกรัฐมนตรีมาลงมือเอง และต้องทำให้เสร็จภายในสมัยนั้นเลย

หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ¹⁸

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นว่า ไม่พอใจต่อผลการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ที่ผ่านมา โดยเฉพาะแผนแม่บทที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนจำนวนมาก ปัญหาน่าจะอยู่ที่กระบวนการตัดสินใจ เพราะคนกลุ่มเล็กเป็นผู้คิด แต่คนส่วนใหญ่ไม่พอใจ นอกจากนี้ คนที่อยู่ในพื้นที่มีผลประโยชน์ไม่เท่ากัน คนชั้นกลางเมื่อรวมตัวกันได้ ก็มามองว่าคนร่ำรวยเป็นปัญหาของพวกเขาตน จึงผลักดันขับไล่คนพวกนี้ออกไปจากบริเวณที่ตนอาศัยอยู่ คนร่ำรวยจำนวนมากจึงมาอาศัยอยู่ในสนามหลวงซึ่งเป็นที่สาธารณะ กรุงเทพมหานครเองก็มาไล่ที่คนเหล่านี้ไปอยู่ที่อื่น เพราะก็ไม่รู้จะทำอย่างไร

¹⁸ สัมภาษณ์ รัชดา ธารภาค, ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ, 16 กุมภาพันธ์ 2545.

ด้านบทบาท/ภารกิจ มีความเห็นว่า คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า มีทั้งดำเนินการมากไปและน้อยไป ส่วนที่มากไปคือการวางแผนที่มีผลกระทบมากไป ในส่วนที่น้อยไปคือคิदन้อยไป แผนที่วางไว้มีทั้งที่ทำได้และไม่ได้ทำ คณะกรรมการฯ ควรจะมี บทบาทในการประสานงาน รวบรวมความคิดเห็น และหาทางออก คณะกรรมการฯ ควรไปฟัง ความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องมาก่อน แล้วนำมาตัดสินใจ เท่าที่ผ่านมากการฟังความคิดเห็นของ ประชาชนยังไม่เห็นชัดเจน

ปัญหาทางสังคมในพื้นที่ คณะกรรมการฯ นั้นเองที่ควรจะมาบิบทบาทให้ความช่วยเหลือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพราะหากคิดว่าตนเป็นภาครัฐ ก็ควรมีหน้าที่ดูแลประชาชน ถ้าคณะ กรรมการฯ อยากจะไล่ที่ประชาชน ก็ควรจะมาดูแลเอง เมื่อเป็นคณะกรรมการระดับชาติก็ควร จะต้องประสานงานปัญหาในพื้นที่ได้ทั้งหมดทุกเรื่อง คณะกรรมการฯ อาจต้องไปมีบทบาทนำ กรมประชาสงเคราะห์หรือองค์กรพัฒนาเอกชนด้านที่อยู่อาศัยเข้ามาาร่วมด้วย หน่วยงานราชการ มักจะปรับตัวไม่ทันกับสถานการณ์และไม่มีอำนาจหน้าที่ในการประสานงาน คณะกรรมการฯ จึง ควรมีบทบาทเข้าไปกระตุ้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มาร่วมทำงานด้วยกัน องค์กรพัฒนาเอกชนที่ ทำงานแก้ปัญหาในพื้นที่มีเป็นจำนวนมาก แต่เขาไม่ได้สนใจเรื่องการอนุรักษ์ คณะกรรมการฯ ก็ ควรไปดึงองค์กรเหล่านี้มาร่วมกันคิดด้วยกัน ปัจจุบันเมื่อกลไกระบบราชการแก้ปัญหาไม่ได้ จึง ต้องไปใช้กลไกอื่นมาช่วยแก้ปัญหา ปัญหาคนเร่ร่อนก็มีวุฒิสภาเข้ามาพิจารณาให้ความช่วยเหลือ เพื่อพยายามดึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมแก้ปัญหา

ด้านโครงสร้างและองค์ประกอบ มีความเห็นว่าเป็นส่วนที่มีความสำคัญ เพราะประเด็นที่ ต้องพิจารณาไม่น่าจะอยู่ที่ท้ายที่สุด แผนจะออกมาเป็นอย่างไร แต่ควรจะต้องดูว่าใครบ้างที่ควรมี สิทธิมีเสียงในกระบวนการวางแผน การดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการก็ดี เพราะการอนุรักษ์ เป็นงานที่มีผลประโยชน์หลายระดับ นอกจากควรจะมีหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องรวม ถึงผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ก็ควรต้องมีประชาชนด้วย

อย่างไรก็ตามในส่วนขอประชาชน ยังนึกไม่ออกว่าจะนำคนจำนวนมากที่ต่างจะมีปัญหา ต่างกันเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนอย่างไร แม้แต่กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นองค์กรบริหารส่วน ท้องถิ่นก็ยังมีปัญหาภายในที่ว่าไม่สามารถเป็นตัวแทนของประชาชนได้อย่างแท้จริง กลายเป็น ระบบราชการอีกแบบหนึ่ง อย่างไรก็ตาม กรุงเทพมหานครก็ควรมีส่วนร่วมในองค์ประกอบของ คณะกรรมการฯ ด้วย แต่ไม่น่าจะถือว่าเป็นตัวแทนประชาชน เพราะเป็นฝ่ายราชการ ปัจจุบันแผน แม่บทของคณะกรรมการฯ ทำให้คนรวมตัวกันในระดับหนึ่งแล้ว เช่น ประชาคมเมือง ซึ่งเป็นกลุ่ม

ของคนชั้นกลาง แต่หากแม้จะเอาตัวแทนของกลุ่มเหล่านี้เข้าไปร่วมด้วย ปัญหาที่ยังไม่หมดไป เพราะยังมีคนอีกกลุ่มที่ยังไม่มีตัวแทน

องค์ประกอบของคณะกรรมการฯ ถ้าเป็นคณะกรรมการชุดใหญ่ต้องทำหน้าที่วางกรอบกว้าง ๆ ก็ควรประกอบด้วยองค์ประกอบจำนวนมาก และถ้าเป็นคณะอนุกรรมการทำหน้าที่พิจารณาในรายละเอียด ก็ควรจะมีจำนวนน้อย เลือกเฉพาะที่สำคัญไม่กี่คน และอาจดึงกลุ่มอื่นที่ไม่ได้รวมอยู่ในคณะกรรมการชุดใหญ่เข้ามาร่วมในคณะอนุกรรมการด้วย สำหรับสื่อมวลชน มีความเห็นว่า ไม่จำเป็นต้องให้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นกรรมการ เพราะมีหน้าที่คอยตรวจสอบอยู่แล้ว หากทำไม่ดีก็จะวิจารณ์เอง

ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า นอกจากจะมีปัญหาเชิงโครงสร้างแล้ว คนทั่วไปก็ยังไม่รู้ว่ามีคณะกรรมการชุดนี้อยู่ ดังนั้น นอกจากต้องปรับปรุงเชิงโครงสร้างและองค์ประกอบแล้ว ควรจะต้องปรับปรุงด้านการประชาสัมพันธ์ด้วย เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในวงกว้าง แทนที่จะทำงานกันอยู่ในวงแคบ

นอกจากนี้ ในด้านการควบคุมอาคารของภาครัฐ มีความเห็นว่า มีมติคณะรัฐมนตรีแล้วก็น่าจะเป็นเครื่องมือที่เพียงพอ ดังนั้นจึงน่าจะขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาลมากกว่าว่าจะเอาจริงเอาจังกับการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์หรือไม่ ส่วนการที่คณะกรรมการฯ มีหน้าที่ดูแลเมืองเก่าด้วย ควรจะต้องพิจารณาว่าบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการเดิมที่เป็นอยู่ดีแล้วหรือไม่ ถ้าไม่ดีก็ไม่ควรจะเอาสิ่งที่ไม่ดีไปสู่อื่น ๆ อีก สำหรับหน่วยงานสนับสนุนคณะกรรมการฯ เท่าที่เห็นภาพคือการประสานงานยังไม่ได้เท่าที่ควร

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายธนพล จรัลวณิชวงศ์ เกิดเมื่อวันจันทร์ที่ 14 มีนาคม 2520 ที่จังหวัดเพชรบุรี สำเร็จ การศึกษารัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย เมื่อ ปี พ.ศ. 2541 เข้ารับการศึกษต่อในสาขาวิชาการวางแผนเมือง ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ภาคการศึกษา ต้น ปีการศึกษา 2541 ระหว่างการจัดทำวิทยานิพนธ์ ได้เข้าทำงานในตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิเคราะห์ โครงการวิจัย ฝ่ายคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ต่อมา ได้เข้าทำงานในตำแหน่งผู้ช่วยวิจัย ศูนย์บริการวิชาการและวิจัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และปัจจุบัน ได้เข้ารับราชการในตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 3 ฝ่ายปกครอง สำนักงานเขต พระโขนง กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2545 วิทยานิพนธ์นี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2543